

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

**UYGUN YATIRIM ALANLARI
ARAŞTIRMASI**

ŞIRNAK

YUYAA/98-6-8

**HAZIRLAYANLAR
AHMET KANDEMİR
NESLİHAN BESLER**

ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ

**Haziran 1998
ANKARA**

TKB MATBAASI

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO.

ÖNSÖZ.....	1
1. İLİN TANIMI (GENEL BİLGİLER).....	2
1.1 İLİN TARİHÇESİ.....	3
2. COĞRAFI KONUM VE İKLİM ÖZELLİKLERİ	3
2.1. FİZİKSEL VE BİYOLOJİK ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	3
2.1.1. Topoğrafya.....	3
2.1.2. Meteorolojik ve İklim Özellikleri	3
2.1.3. Jeolojik Özellikler	4
2.1.4. Toprak Özellikleri ve Kullanım Durumu.....	5
3. SOSYO-EKONOMİK YAPI	6
3.1. NÜFUS	6
3.2. EĞİTİM.....	8
3.3. SAĞLIK HİZMETLERİ.....	11
3.4. EKONOMİK DURUM	12
3.4.1. Tarım ve Hayvancılık.....	12
3.4.2. Ormancılık	18
3.4.3. İmalat Sanayi	19
3.4.4. Madencilik.....	20
3.4.5. Turizm	20
3.5. DİĞER ALTYAPI İMKÂNLARI.....	22
3.5.1. Ulaşım.....	22
3.5.2. Enerji	23
3.6. TİCARET, BANKACILIK VE GELİR DURUMU.....	24
3.6.1. Ticaret.....	24
3.6.2. Bankacılık	24
3.6.3. Gelir Durumu.....	25
3.7. SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK DURUMU	32
4. YATIRIM ORTAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	39
4.1. İLİN ALTYAPISINI VE EKONOMİSİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK PROJELER	48
4.2. YATIRIMLARDA DEVLET YARDIMLARI.....	50
4.3. ŞIRNAK İLINE VERİLEN TEŞVİKLER.....	59
5. ÖNERİLEN YATIRIM KONULARI.....	60
6. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	67

TABLolar LİSTESİ

SAYFA NO.

TABLO 1. ŞIRNAK İLİ ve İLÇELERİNİN NÜFUSU (1990).....	6
TABLO 2. MEVCUT (DOLU-BOŞ) KÖY VE KASABA SAYILARI (1997).....	7
TABLO 3. ŞIRNAK İLİ 1997 YIL ORTASI NÜFUS TAHMİNİ.....	7
TABLO 4. ŞIRNAK İLİ 1998 YIL ORTASI NÜFUS TAHMİNİ.....	8
TABLO 5. GAP BÖLGESİ YIL ORTASI NÜFUS TAHMİNLERİ.....	8
TABLO 6. EĞİTİM KADEMELERİNE GÖRE OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI KARŞILAŞTIRMASI (1996/1997 Öğretim Yılı).....	9
TABLO 7. EĞİTİM KADEMELERİNE GÖRE OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI KARŞILAŞTIRMASI.....	10
TABLO 8. OKUL GRUPLARINA VE CİNSİYETE GÖRE OKULLAŞMA ORANLARI (%).....	10
TABLO 9. ŞIRNAK İLİ SAĞLIK GÖSTERGELERİ (1995).....	11
TABLO 10. SAĞLIK GÖSTERGELERİ AÇISINDAN ŞIRNAK İLİNİN GAP ... BÖLGESİNDEKİ YERİ (1995)	12
TABLO 11. ŞIRNAK TARIM ALANLARININ KULLANIŞ AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI (Ha) (1996) ..	12
TABLO 12. SULANAN TARIM ALANLARININ SULAMA BİÇİMLERİ İTİBARIYLA DAĞILIMI (Ha) (1996)	13
TABLO 13. ŞIRNAK İLİ VE TÜRKİYE GÜBRE KULLANIMI (Ton).....	13
TABLO 14. ŞIRNAK İLİ TARIMSAL MÜCADELE İLAÇLARI TÜKETİMİ (Ton).....	13
TABLO 15. ŞIRNAK İLİ TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ VE VERİMİ (1996).....	14
TABLO 16. ŞIRNAK İLİ SEBZE ÜRETİM VE DEĞERİ 1996.....	14
TABLO 17. ŞIRNAK İLİ MEYVE ÜRETİMİ 1996.....	15
TABLO 18. HAYVAN VARLIĞI BAKIMINDAN ŞIRNAK İLİNİN ÜLKE İÇİNDEKİ YERİ (1996).....	15
TABLO 19. KESİLEN VE SAĞILAN HAYVAN SAYILARI VE ŞIRNAK İLİNİN ÜLKE İÇİNDEKİ YERİ ..	16
TABLO 20. ŞIRNAK İLİ BÖLGE VE TÜRKİYE TARIMSAL ARAÇ VE GEREÇ SAYISI (1996).....	17
TABLO 21. TARIMSAL ÜRETİM DEĞERLERİ (1995).....	18
TABLO 22. ŞIRNAK İLİ ORMAN VARLIĞI (Ha).....	18
TABLO 23. ŞIRNAK ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ – Yakacak Odun (Ster).....	18
TABLO 24. ŞIRNAK İLİNDE FAAL NÜFUSUN İKTİDASI FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI....	19
TABLO 25. KÖMÜR OCAKLARININ REZERV DURUMU (Ton).....	20
TABLO 26. YILLAR İTİBARIYLA TURİST SAYISI.....	21
TABLO 27. ŞIRNAK İLİNİN İLÇELERİNE VE BAZI İLLERE UZAKLIĞI (Km).....	22
TABLO 28. ŞIRNAK İLİ ELEKTRİK ABONESİ, TRAFOSU VE GÜÇ DURUMU.....	23
TABLO 29. GAP İLLERİNDE KİŞİ BAŞINA ELEKTRİK TÜKETİMİ (1996).....	23
TABLO 30. TOPLAM MEVDUATIN BÖLGE İLLERİNDEKİ DAĞILIMI (Cari fiyatlarla).....	24
TABLO 31. TOPLAM MEVDUATIN BÖLGE İLLERİNDEKİ DAĞILIMI.....	25
TABLO 32. ŞIRNAK İLİ 1996 YILI GSYİH'SI –(1987 Üretici Fiyatlarıyla).....	26
TABLO 33. GAP BÖLGESİ VE ŞIRNAK İLİ 1996 YILI GSYİH'SI –(1987 Üretici Fiyatlarıyla).....	27
TABLO 34. GAP İLLERİ VE ŞIRNAK İLİ GSYİH'SI (Cari Fiyatlarla).....	28
TABLO 35. GAP İLLERİ VE ŞIRNAK İLİ KİŞİ BAŞINA GSYİH'SI.....	29
TABLO 36. DİYARBAKIR HANE GELİRLERİNİN, HANELERİN %20'LİK DİLİMLERE GÖRE DAĞILIMI (1994).....	31

TABLO 37 : SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK ARAŞTIRMASINDA KULLANILAN DEĞİŞKENLER VE ŞIRNAK, GÜNEYDOĞU BÖLGESİ VE TÜRKİYE’NİN DEĞERLERİ.....	34
TABLO 38. İLLERİN SOSYO – EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI	36
TABLO 39. GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNE GÖRE KADEMELİ İL GRUPLARI	37
TABLO 40 : İLÇELER İTİBARIYLA GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI.....	38
TABLO 41. 1997 İTİBARI İLE İLLER BANKASI’NIN ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (MİLYON TL)	40
TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL)	41
TABLO 43. ŞIRNAK İLİNE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN G.DOĞU ANADOLU VE TÜRKİYE İLE MUKAYESESİ (MİLYAR TL) ..	60
TABLO 44: ŞIRNAK İLİ İÇİN ÖNERİLEN SANAYİ YATIRIMLARI VE YATIRIM TUTARLARI (ABD \$) .	65

ÖNSÖZ

Ülkemizin kalkınmasında tarımsal etkinliklerin yanı sıra, sanayileşme yolunda gerçekleştirilen girişimler ve mevcut kaynakların rasyonel ve verimli olarak kullanılmaları kritik bir önem taşımaktadır. Sanayileşme sürecinde mevcut sanayi yapısının geliştirilmesinin yanı sıra, geleceğe yönelik yeni sanayilerin kurulması yolunda gerekli araştırma ve değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda; kurulacak sanayi tesisleri için bölge, ülke ve uluslararası pazarlar bazında arz-talep analizi yapılması, sanayi dalları arasındaki dikey ve yatay entegrasyon koşullarının incelenmesi ve bu amaçla kurulacak olan sanayinin ileriye ve geriye doğru bağlantılarının araştırılması, hammadde kaynaklarına ve pazara yakınlık gibi faktörlerin göz önüne alınarak doğru kuruluş yerinin seçilmesi, optimum ölçek büyüklüğü ve uygun teknolojinin belirlenmesi ve yörenin işgücü potansiyelinin ve istihdam koşullarının incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırma, ekonomik ve sosyal yapısı büyük ölçüde tarımsal kaynak potansiyeline bağlı olan Şırnak ilinde gelecekteki tarımsal ve sınai üretim deseninin yeni alternatiflerle çeşitlendirilmesi konusunda beliren gereklilikten hareketle; çeşitli bulguları saptamak, kullanılmayan potansiyelleri ortaya çıkarmak ve bunların ışığında yapılacak değerlendirmelerle uygun yatırım konularının saptanmasına yöneliktir.

Şırnak ili genelinde yapılan incelemeler sonucu öngörülen yatırım konuları, daha önce Türkiye Kalkınma Bankası ve diğer kurumlar tarafından yapılan fizibilite raporlarına dayanmaktadır. Yatırımlara ve/veya yeni üretim alanlarına yönelme kararı verildiği takdirde, önerilen yatırım konularının arsa yatırımı ve diğer uyarlama kalemlerindeki olması muhtemel değişikliklere göre, yatırım tutarı değerlerinin revize edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma Bankamız Araştırma Müdürlüğü Yöneticisi Ahmet KANDEMİR'in önderliğinde, Neslihan BESLER'in katkılarıyla hazırlanmıştır. Söz konusu çalışma, Şırnak iline yatırım yapmak isteyenlere katkıda bulunduğu ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

1. İLİN TANIMI (GENEL BİLGİLER)

Yüzölçümü	: 6.904 km ²
Nüfusu (1997)	: 262.006
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	: %38.98
Nüfus Yoğunluğu	: 38 Kişi/Km ²
Şehir Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı	: % 47
Doğurganlık Oranı	: Binde 6.32
Okur-Yazarlık Oranı	: % 40.80
Tarım İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	: %68.02
Sanayi İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	: %1.20
Tarımsal Tüketim Değerinin Türkiye İçindeki Yeri	: %9.8
Sanayi Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Yeri	: Binde 0.09
Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın Türkiye İçindeki Yeri	: %0.2
Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	: 23.523.759 TL
On Bin Kişiye Düşen Doktor Sayısı	: 5.2
On Bin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	: 108
Banka Şube Sayısı	: 9
Kişi Başına Banka Mevduatı	: 6.094.662 TL.
Banka Mevduatının Türkiye İçindeki Yeri	: %0.048
Kişi Başına Banka Kredileri	: 725.705 TL
Banka Kredilerinin Türkiye İçindeki Yeri	: %0.0048
Kişi Başına Elektrik Tüketimi	: 418 Kwh
Kişi Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi	: -

1.1 İlin Tarihçesi

Çok eski bir geçmişe sahip bulunan Şırnak ilinin tarihi, Katip Çelebi'nin 17.yüzyılda yazdığı Seyahatname ve tarihi rivayetlere göre Nuh Tufanı öncesine dayanır. Bu rivayetlere göre, Nuh Gemisi kalıntılarının Cudi Dağı'nın tepesinde bulunduğu söz edilir. Şehrin Cudi Dağı'nın kuzeyinde Şehr-i Nur adı ile kurulduğu, zamanla Şernah ve daha sonraki yıllarda da Şırnak adını aldığı rivayet edilmektedir.

Tarihte bazı önemli devletlerin başkentleri Şırnak ili topraklarında kurulmuştur. I. Babil Devleti'nin başkenti BABİL (Kebeli Köyü) Cizre, GUTİ GUDİ) İmparatorluğunun başkenti BAJARKARD Silopi ilçesi topraklarında bulunmaktadır.

1913 yılında Siirt'e bağlı ilçe olan Şırnak, 16 Mayıs 1990 tarih ve 3644 sayılı kanunla da il statüsüne kavuşmuştur.

2. COĞRAFI KONUM VE İKLİM ÖZELLİKLERİ

2.1. Fiziksel ve Biyolojik Çevre Özellikleri

2.1.1. Topoğrafya

Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin kesişim noktasında bulunan Şırnak topraklarının yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü Doğu Anadolu, $\frac{3}{4}$ 'ü ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi içerisinde yer almaktadır. İlin yüzölçümü 6.904 km² olup, il merkezinin rakımı ortalama 1400 metredir. Şehir merkezi Cudi Dağı'nın kuzeyinde ve Namaz Dağı'nın üst yamaçlarında kurulmuştur. İlin yüzey şekilleri genelde engebeli, sarp yamaçlar, derin vadiler ve yüksek dağların birbirinden ayırdığı plato ve yaylalardan oluşmaktadır. Ancak, güneyde (Cizre ve Silopi) sulu tarıma elverişli geniş ovalar yer almaktadır.

Şırnak şehir merkezini çevreleyen Cudi, Namaz ve Gabar Dağları özellikle motorize geçişe elvermeyen oldukça yüksek ve sarp dağlardır. Şırnak ilinin en önemli akarsuyu Kızılsu, Hezil ve Habur Çaylarının beslediği Dicle Nehri'dir.

2.1.2. Meteorolojik ve İklim Özellikleri

Şırnak ilinde meteoroloji istasyonu bulunmamaktadır. Bu nedenle, daha önce ilçe olarak bağlı olduğu Siirt ili meteoroloji istasyonu verileri esas alınmıştır. Şırnak ilinde karasal iklim hakimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Şırnak ilinde, ortalama Sıcaklık 13,7°C, ortalama açık gün sayısı 173,6, ortalama bulutlu gün sayısı 119,6, ortalama kapalı gün sayısı 72, ortalama yağış miktarı 857,1 mm., ortalama kar yağışlı gün sayısı 13,9, ortalama karla örtülü gün sayısı 17,7, en yüksek kar örtüsü kalınlığı 96 cm., ortalama sisli gün sayısı

14,7, ortalama dolulu gün sayısı 4,4, ortalama kırağılı gün sayısı 6,1, ortalama rüzgar hızı 2,2 m/sn ve en hızlı rüzgar yönü doğudur. Ayrıca, ortalama fırtınalı günlerin sayısı 5,8, ortalama kuvvetteki rüzgarlı günlerin sayısı 30,6'dır.

2.1.3. Jeolojik Özellikler

Türkiye deprem bölgeleri haritasında, Şırnak ve çevresinde şimdiye kadar önemli bir deprem kaydedilmediğinden tehlikesiz bölge olarak kabul edilmektedir.

Yörede petrol arama amacıyla yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, il alanı değişik jeolojik yaşta kütlelerden oluşmaktadır. Bu kütlelerin en eskisi, Siirt-Bitlis arasında kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan başkalaşım kayaçları serisidir. Genellikle, III. Zaman kretase ve III. Zaman paleojen-neojen yaşlı olan bu seriler gri, esmer, mavimsi renkli, kil taşı, şeyl ve kumtaşlarından oluşan üst kretase ve paleosen serilerinin kalınlıkları yüzlerce metreye ulaşır. Bunlar, petrol araştırmacıları tarafından "Germav Oluşumu" adı ile anılır.

"Germav Oluşumu" nda rastlanan şeyller, Dicle Irmağı çevresinde, Germav Köyü çevresinde ve Gercüş'te çok belirgindir. Bu seriler yüzeye doğru yer yer jips, kırmızı-bordo renkli konglomera, gre, kil ve silt taşlarıyla karışık olarak rastlanır. Yöredeki jipsli bordo renkli konglomera tabakalarına "Gercüş Serisi" denir. Kalınlığı 250-500 metre dolayında olan bu seride, yüzeye doğru yeşil killer, marnlar ve tebeşirli masif kalkerler de vardır. Tebeşirli kalker taşların yontulmaları ve işlenmeleri kolay olduğu için, genellikle yapı taşı olarak kullanılmaktadır. Geniş alanlar kaplayan, dağ ve tepelerde bolca rastlanan bu oluşumlara "Midyat Kalkerleri" denmektedir.

İl alanında sert kalkerlerin üzerine, kil, marn, silt ve kum taşlarından oluşan neojen yaşlı göl serileri yığılmıştır. Bu hafif eğimli yumuşak seri, geniş düzlükleri ve ovaları oluşturmaktadır. Genç oluşumlar arasında yer yer jipsli tabakalar yüzeye çıkmaktadır. Bu jipslere yörede "Cas Taşı" denir. Bu jipsler yakılıp ufalandıktan sonra yapılarda harç olarak kullanılmaktadır.

Batı ve güney kesimindeki bazı düzlükler dışında Şırnak ilinin büyük bölümü akarsular tarafından derince yarılarak, plato alanlarına dönüştürülmüştür. Dağlık kesimlerde Güneydoğu Toroslar sistemine bağlı yüksek kütleler vardır. Yer yer 3000 metreyi aşan bu dağlar üzerindeki doruklar, kuzeydoğudaki Karacadağ (3275 m.) ve doğudaki Altın Dağıdır (3358 m.). İkinci zamana ait (mezozoik) tortul kütlelerin üstünde yükselen Cudi Dağı daha genç kalkerlerden oluşmuştur. Cudi dağının doğu kesiminden geçen doğubatı doğrultulu kırık (fay) çizgisi bu kesime oldukça sarp ve engebeli bir görünüm verir.

İlin batısı, Dicle ırmağının küçük bir kolu olan Kızılsu tarafından derince yarılmıştır. Şırnak ile Cizre arasındaki ulaşım açısından önemli bir boğaz vadisi, dağın batı sınırındadır. Kasrik Boğazı, Dicle'ye dökülen suların yardığı antesadan yarma vadidir. Yarı kurak bir iklim bölgesi içinde bulunmasına karşın, yükselti nedeniyle 600 milimetrenin biraz üzerinde yağış alır. İlde, Hakkari Dağlarının batısında yer alan Faraşın ve Nordüz platosunun yanında Cizre-Silopi ve İdil düzlükleri de plato alanlarıdır.

Şırnak il alanı, ülkenin başlıca kırık çizgilerinin dışında kalmaktadır. Hatay'dan başlayıp Kahramanmaraş, Malatya, Elazığ ve Muş'tan geçtikten sonra Van Gölü'nün doğusunda süren, çokça deprem olan tektonik çukurluklar ve kırıklar dizisi yalnızca Sason İlçesi'nin küçük bir bölümünü kapsamına almaktadır.

Türkiye deprem bölgeleri haritasında, Şırnak ve çevresinde şimdiye kadar önemli bir deprem kaydedilmediğinden tehlikesiz bölge olarak kabul edilmektedir.

2.1.4. Toprak Özellikleri ve Kullanım Durumu

Şırnak il alanında iklim, bitki örtüsü ve topografyaya bağlı olarak çeşitli toprak gruplarına rastlanmaktadır. Başlıca toprak grupları; kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları, çayır toprakları, alüvyal ve kolüvyal topraklardır. Kahverengi topraklar, kireçli kil, şistli kil ve kalker ara tabakalı killer üzerinde oluşmuştur. Kahverengi toprakların dağılım alanında, yağışlar genellikle kış aylarında düşmekte, yazlar uzun ve kurak geçmektedir. Gece ile gündüz arasındaki ısı farkı oldukça yüksektir. Kahverengi toprakların yayılım alanında doğal bitki örtüsü kısa ve orta boylu otlar ile çalılardan oluşmaktadır.

İlde yer alan başka bir toprak grubu da kırmızı-kahverengi topraklardır. Bu olgun topraklar daha çok, bazaltlı ana kaya üzerinde oluşmuştur. Bu toprakların dağılım alanında doğal bitki örtüsünü kısa ve orta boylu otlarla çok yıllık çalılar oluşturmaktadır. İlde yüksek kesimlerde pek derin olmayan kahverengi orman topraklarına rastlanır. Bu yarı olgun topraklar, daha çok yağışlı kuşakta yoğunlaşır ve dağılım alanında doğal bitki örtüsünü kışın yaprağını döken orman ağaçlarıyla çalılar oluşturur. İldeki kahverengi orman topraklarını dağların doruklarına doğru dağ-çayır toprakları izler. Bu toprakların yayılım alanında kışlar çok sert ve uzun geçer. Doğal bitki örtüsünü kısa ve orta boylu çayır otları oluşturur. Bu topraklarla örtülü yüksek platolar il hayvancılığı açısından büyük önem taşır. İlin tarımsal etkinlikler açısından büyük önem taşıyan alüvyal toprakları Dicle'ye açılan vadi tabanlarında yoğunlaşmıştır. Oluşumlar için özel iklim koşulları gerekmez, her türlü bitki yetiştirmeye elverişlidirler.

Şırnak ilinin toplam yüzölçümü 7.172.000 dekadır. Bunun, 2.566.873 dekarı tarım alanı, 3.222.159 dekarı orman alanı ve geriye kalan 1.382.968 dekarı da tarım dışı alanlardan oluşmaktadır. Ormanlar, yüksek dağ yamaçlarında ve akarsu boylarında hakim olarak meşe türü olup, bunu sakız, dişbudak, çınar ve söğüt izlemektedir.

3. SOSYO-EKONOMİK YAPI

3.1. Nüfus

1990 Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre Şırnak İl Nüfusu 262.006 kişidir. Daha önceki nüfus sayımları arasındaki artış oranı en fazla 1990 yılında görülmektedir. 1990 yılı genel nüfus sayımlarında il sıralamasına göre, 60. sırada yer alan Şırnak binde 38,98'lik nüfus artışı ile Türkiye'de nüfus artış oranı ile birinci sırada bulunmaktadır. Nüfus patlamasının en fazla olduğu yer merkez ilçedir. 1990 Genel Nüfus Sayımına göre, yerleşim merkezlerinin nüfusları aşağıdaki gibidir;

TABLO 1. ŞIRNAK İLİ VE İLÇELERİNİN NÜFUSU (1990)

İLÇE ADI	MERKEZ	TOPLAM	YÜZÖLÇÜMÜ (km ²)
Merkez	25.059	47.154	1.585
Beytüşşebap	4.253	22.409	1.717
Cizre	50.023	63.626	406
Güçlükonak	3.305	12.878	576
İdil	12.905	44.064	1.224
Silopi	23.430	46.946	815
Uludere	6.289	24.929	581
TOPLAM	125.264	262.006	6904

Kaynak: DİE ve Şırnak Valiliği

TABLO 2. MEVCUT (DOLU-BOŞ) KÖY VE KASABA SAYILARI (1997)

YERLEŞİM BİRİMİ	KASABA	DOLU KÖY	BOŞ KÖY	CAZİBE MERKEZİ
Merkez	2	8	32	7
Beytüşşebap	1	15	13	9
Cizre	-	21	6	6
Güçlükonak	-	13	13	5
İdil	1	54	11	9
Silopi	1	17	17	10
Uludere	2	10	9	7
TOPLAM	7	138	101	53

Kaynak: Şırnak Valiliği

Şırnak ilinde boş durumda olan köylerin bazılarında sosyal, ekonomik ve güvenlik yönünden dönüş mümkün görülmekte, mevcut dolu köylerin büyük çoğunluğu, boşalmış çevre köylerden katılmış nüfusla, cazibe merkezi haline gelmiştir.

Çeşitli nedenlerle göç etmiş ve mağdur durumda olan vatandaşlara Valilikçe konut yardımı yapılmaktadır. Bu yardım kapsamında 1993'te 370, 1994'te 1420, 1995'te 1603, 1996'da 57 ve 1997'de 288 olmak üzere toplam 3738 adet konut için 182.0 Milyar TL. yardım yapılmıştır.

TABLO 3. ŞIRNAK İLİ 1997 YIL ORTASI NÜFUS TAHMİNİ

YERLEŞİM BİRİMİ	TOPLAM	ŞEHİR	KÖY
Merkez	62.681	45.720	16.961
Beytüşşebap	15.973	4.195	11.777
Cizre	93.111	82.398	10.713
Güçlükonak	13.145	6.968	6.177
İdil	50.368	20.568	29.799
Silopi	60.403	39.849	20.554
Uludere	32.844	7.655	25.189

Kaynak: DİE. 31.12.1996 Tarihli İdari Bölünüşe Göre İl ve İlçelerin Nüfus Tahminleri

TABLO 4. ŞIRNAK İLİ 1998 YIL ORTASI NÜFUS TAHMİNİ

YERLEŞİM BİRİMİ	TOPLAM	ŞEHİR	KÖY
Merkez	65.262	49.111	16.151
Beytüşşebap	15.475	4.153	11.322
Cizre	97.918	87.677	10.241
Güçlükonak	13.304	7.573	5.731
İdil	51.201	21.877	29.323
Silopi	62.488	42.533	19.955
Uludere	33.215	7.821	25.394

Kaynak: DİE. 31.12.1996 Tarihli İdari Bölünüşe Göre İl ve İlçelerin Nüfus Tahminleri

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından iller itibari ile yıl ortası nüfus tahmini hesaplarına göre, Şırnak ili toplam nüfusu 1999 yılı için 349.317 ve 2000 yılı için 359.834 olarak tahmin edilmiştir. Şırnak ilinin Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamına giren illerle karşılaştırmalı olarak yıl ortası nüfus gelişimini görmek için aşağıdaki Tablo 5 düzenlenmiştir.

TABLO 5. GAP BÖLGESİ YIL ORTASI NÜFUS TAHMİNLERİ

İLLER	1997	1998	1999	2000
Adıyaman	629.152	647.003	665.016	683.087
Diyarbakır	1.318.216	1.351.967	1.385.942	1.419.924
G.Antep	1.224.189	1.256.876	1.289.813	1.322.799
Mardin	647.409	660.598	673.789	686.878
Siirt	257.442	259.016	260.474	261.777
Ş.Urfa	1.304.766	1.352.522	1.400.957	1.449.845
Batman	428.699	441.808	455.058	468.377
Şırnak	328.525	338.862	349.317	359.834
Kilis	158.297	162.601	166.941	171.289
GAP	6.296.696	6.471.253	6.647.307	6.823.811
TÜRİYE	63.745.000	64.786.000	65.819.000	66.834.000

Kaynak: DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, Kasım 1997.

3.2. Eğitim

1997 yılı itibari ile Şırnak genelinde 197 İlkokul, 22 İlköğretim okulu, 3 adet bağımsız Ortaokul, İdil ve Beytüşşebap ilçelerinde 1'er adet olmak üzere 2 adet Yatılı İlköğretim

Bölge Okulu, Şırnak merkez ve Uludere ilçesinde 1'er adet Çok Programlı Lise, Şırnak merkez ve Cizre ilçesinde 1'er adet olmak üzere 2 adet Endüstri Meslek Lisesi, Cizre ilçesinde 1 adet İmam Hatip Lisesi bulunmaktadır. Toplam 224 İlköğretim Kurumu mevcuttur. Bunlardan 26 köy İlkokulu güvenlik, 1 Ortaokul da öğrenci yetersizliği nedeniyle kapalıdır. Açık bulunan İlköğretim kurumlarında 46.374 öğrenci öğrenim görmektedir.

Şırnak merkezinde 1 adet Çok Programlı Lise, 1 adet Endüstri Meslek Lisesi, 1 adet Anadolu Lisesi, Cizre ilçesinde 1 adet genel Lise, 1 adet Endüstri Meslek Lisesi ve 1 adet İmam Hatip Lisesi, İdil, Silopi ve Beytüşşebap ilçelerinde 1'er adet Genel Lise olmak üzere 9 adet Orta Öğretim Kurumu bulunmakta ve Orta Öğretim Kurumlarında da 4.089 öğrenci öğrenim görmektedir. 1990 Genel Nüfus Sayımına göre 6 ve daha yukarı yaştaki nüfusun okuma-yazma bilme oranı kadınlarda %20, erkeklerde %58'dir.

GAP Bölgesi içinde Şırnak ilinin eğitim kademelerine göre okul, öğrenci ve öğretmen sayılarını karşılaştırmalı olarak göstermek için Tablo 6 ve Tablo 7 düzenlenmiştir.

TABLO 6. EĞİTİM KADEMELERİNE GÖRE OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI KARŞILAŞTIRMASI (1996/1997 ÖĞRETİM YILI)

İLLER	İLKOKUL			ORTAOKUL		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Adıyaman	793	85.601	2.343	169	24.287	598
Diyarbakır	1.159	160.983	3.176	114	38.396	837
G.Antep	668	175.322	3.545	134	44.364	794
Mardin	667	80.589	2.026	73	15.910	255
Siirt	357	39.462	844	34	6.242	177
Ş.Urfa	1.335	162.402	2.978	101	29.529	433
Batman	198	62.881	1.184	56	12.209	243
Şırnak	346	44.419	516	28	4.993	75
Kilis	163	15.411	442	20	4.011	97
GAP	5.686	827.070	17.054	729	179.941	3.509
TÜRKİYE	46.292	6.853.273	216.548	9.880	2.608.906	68.029

Kaynak: DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, Kasım 1997.

TABLO 7. EĞİTİM KADEMELERİNE GÖRE OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI KARŞILAŞTIRMASI

(1996/1997 Öğretim Yılı)

İLLER	GENEL LİSE			MESLEKİ /TEKNİK LİSE		
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Adıyaman	22	11.254	458	22	5.629	527
Diyarbakır	26	20.028	800	22	5862	429
G.Antep	35	22.090	899	33	10.341	541
Mardin	13	6.369	244	18	3.344	282
Siirt	7	2.466	125	8	2.110	166
Ş.Urfa	25	10.743	506	30	7.2554	578
Batman	11	5.669	216	7	2.418	150
Şırnak	5	1.405	57	5	1.043	64
Kilis	5	1.820	146	7	1.384	157
GAP	149	81.844	3.451	152	39.385	2.894
TÜRKİYE	2.522	1.162.189	69.058	2.755	909.466	66.545

Kaynak:DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, Kasım 1997

TABLO 8. OKUL GRUPLARINA VE CİNSİYETE GÖRE OKULLAŞMA ORANLARI (%)

YIL	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998
İLKOKUL				
-Erkek	17.202	21.647	23.279	31.609
-Kız	9.158	11.749	13.288	14.052
ORTAOKUL				
-Erkek	3.254	3.727	3.906	6.288
-Kız	704	940	787	1.016
LİSE				
-Erkek	1.571	1.789	1.998	2.228
-Kız	225	316	345	473

Kaynak: Şırnak Valiliği

Tablo 8’de görüldüğü gibi, kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına oranla düşüktür. İlkokul öğrencileri arasında kız öğrencilerin oranı ortalama % 32 iken, ortaokul ve lisede % 15 oranına gerilemektedir.

3.3. Sağlık Hizmetleri

Şırnak ilinde 3 Hastane, 21 Sağlık Ocağı, 6 Sağlık Evi, 1 Verem Savaş Dispanseri ve 1 AÇS/AP merkezi hizmet vermektedir. 1995 yılı itibari ile Şırnak ilinin sağlık göstergeleri aşağıda Tablo 9’da verilmiştir.

TABLO 9. ŞIRNAK İLİ SAĞLIK GÖSTERGELERİ (1995)

SAĞLIK GÖSTERGELERİ	SAYI
HEKİM SAYISI	68
HEKİM BAŞINA NÜFUS	4.533
DIŞ HEKİMİ SAYISI	2
DIŞ HEKİMİ BAŞINA NÜFUS	154.117
DİĞER SAĞLIK PERSONELİ SAYISI	238
DİĞER SAĞLIK PERSONELİ BAŞINA NÜFUS	1.295

Kaynak:Sağlık Bakanlığı

Tablo 9’da görüldüğü gibi, Şırnak ili sağlık göstergeleri açısından yetersiz durumdadır. Hekim başına nüfus, dış hekimi başına nüfus ve diğer sağlık personeli başına nüfus göstergeleri Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır. GAP Bölgesindeki diğer illerle kıyaslamak amacıyla, GAP Bölgesinde yer alan illerin sağlık göstergeleri toplu halde Tablo 10’da verilmiştir.

TABLO 10. SAĞLIK GÖSTERGELERİ AÇISINDAN ŞIRNAK İLİNİN GAP BÖLGESİNDEKİ YERİ (1995)

İLLER	HEKİM SAYISI	HEKİM BAŞINA NÜFUS	DİŞ HEKİMİ SAYISI	DİŞ HEKİMİ BAŞINA NÜFUS	DİĞER SAĞLIK Personeli SAYISI	DİĞER SAĞLIK Personeli Başına Nüfus
Adıyaman	244	2.434	19	31.263	993	598
Diyarbakır	875	1.430	84	14.899	2.418	518
G.Antep	688	1.686	102	11.369	1.617	717
Mardin	209	2.972	15	41.406	702	885
Siirt	111	2.288	8	31.745	374	679
Ş.Urfa	395	3.067	41	29.547	1.132	1.070
Batman	122	3.303	16	25.184	485	831
Şırnak	68	4.533	2	154.117	238	1.295
Kilis	57	2.628	5	29.962	195	768
GAP	2.769	2.150	292	20.386	8.154	730
TÜRKİYE	67.798	909	11.592	5.318	154.642	399

Kaynak: DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, Kasım 1997.

3.4. Ekonomik Durum

3.4.1. Tarım ve Hayvancılık

Şırnak ilinin yüzölçümü 6.904 km² 'dir. İlin ekonomisi kömür üretimi dışında, özellikle kırsal kesimde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

Tarım işletmelerinde de modern yöntemlerden ziyade geleneksel tarzda üretim yapılmaktadır.

TABLO 11. ŞIRNAK TARIM ALANLARININ KULLANIŞ AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI (HA) (1996)

TOPLAM TARIM ARAZİSİ	256.687,3
TARLA ALANI	92.307
- EKİLEN	77.517
- NADAS	14.790
SEBZELİKLER	3.760,4
MEYVELİKLER	950,9
BAĞLAR	290,4

Kaynak: Şırnak Valiliği

TABLO 12. SULANAN TARIM ALANLARININ SULAMA BIÇİMLERİ İTİBARIYLA DAĞILIMI (HA) (1996)

Toplam Tarım Arazisi	256.687,3
Sulanabilir Arazi	-
Sulanan Arazi	38.312
- Devlet Sulaması	14.000
- Halk Sulaması	24.312

Kaynak: Şırnak Valiliği

TABLO 13. ŞIRNAK İLİ VE TÜRKİYE GÜBRE KULLANIMI (TON)

KULLANILAN GÜBRE	1993	1994	1995	1996
%21 Azotlu	4.880	3.371	3.656	3.656
%16-18 Fosforlu	5.672	2.971	2.237	2.237
% 48-52 Potaslı	8	-	-	-
ŞIRNAK TOPLAM	10.560	6.342	5.893	5.893
TÜRKİYE TOPLAM	11.150.034	7.515.512	8.556.231	8.556.231

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) İstatistikleri

TABLO 14. ŞIRNAK İLİ TARIMSAL MÜCADELE İLAÇLARI TÜKETİMİ (TON)

İLAÇLAR	1993	1994	1995	1996
İnsektisitler	79.963	71.476	57.145	60.250
Fungusitler	7.500	17.600	7.591	7.500
Herbisitler	-	-	-	-
Rodensit ve Mollusidler	-	-	-	-
Akarisitler	-	-	-	-
Kışlık ve Yazlık Yağlar	-	-	-	-
Diğerleri	-	72	12	15

Kaynak: Şırnak Valiliği

Tarım yapılan alanlarda Buğday, Arpa, Çavdar, Nohut, Mercimek, Fasulye, Pamuk, Susam, Soğan, Patates gibi ürünler ile Yonca, Korunga, Fiğ gibi yem bitkileri yetiştirilmekte, Fındık, Ceviz, Badem, Üzüm gibi meyvelerin üretimi yaygınlaştırılmaktadır. Şırnak ilinde ekilen ürünler, ekim alanları ve üretim miktarları Tablo 15’de verilmiştir.

TABLO 15. ŞIRNAK İLİ TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ VE VERİMİ (1996)

Ürün Adı	Ekilen Alan (Ha.)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha.)
Tahıllar	56.077	91.087	
Buğday	39.630	65.574	1.655
Arpa	16.427	25.488	1.552
Çavdar	10	9	900
Mısır	10	16	1600
Baklagiller	18.946	25.380	
Kırmızı Mercimek	16.880	21.996	1.303
Nohut	2.000	3.325	1.663
Fasulye	46	59	1.283
Fiğ	20	-	-
Endüstriyel Bitkiler	19.900	23.890	
Pamuk (kütü)	19.900	68.257	3.430
Yumur Bitkiler	67	641	
Soğan	47	558	11.872
Patates	20	83	4.150
Yağlı Tohumlar	125	75	600
Susam	125	75	600

Kaynak:DİE, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) İstatistikleri 1996

Tablo 15’den görüleceği gibi, Şırnak’ta üretim açısından önem arz eden tarla ürünleri buğday, arpa, kırmızı mercimek ve pamuktur.

Şırnak ili sebze ürünleri üretiminde; yaprağı yenen sebzelerden pazı, baklagil sebzelerinden fasulye, meyvesi yenen sebzelerden kavun, karpuz ve domates yumru ve kök sebzelerden taze sarımsak üretimi daha fazladır (Tablo 16).

TABLO 16. ŞIRNAK İLİ SEBZE ÜRETİM VE DEĞERİ 1996

Sebzeler	Üretim (Ton)	Fiyat (TL/Kg)	Değer(Milyon TL)
Lahana	8	19.512	156
Pazı	80	40.000	3.200
Maydanoz	2	100.000	200
Fasulye	94	39.375	3.701
Barbunya	6	33.952	204
Bamya	12	62.586	751
Balkabağı	30	18.325	550
Kavun	8.113	19.166	155.494
Karpuz	10.015	17.200	172.258
Kabak(sakız)	124	24.964	3.096
Hıyar	315	35.000	11.025
Patlıcan	602	36.000	21.672
Domates	1.149	30.000	34.470
Biber (dolmalık)	118	31.500	3.717
Biber (sivri)	137	42.000	5.754
Sarımsak (taze)	20	34.035	681
Soğan (taze)	768	32.972	25.322

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) İstatistikleri 1996

TABLO 17. ŞIRNAK İLİ MEYVE ÜRETİMİ 1996

MEYVELER	AĞAÇ SAYISI (Adet)		ÜRETİM (Ton)
	Meyve veren yaşta	Meyve vermeyen yaşta	
Armut	22.249	23.305	1.064
Ayva	34.320	4.880	893
Elma	22.775	10.015	1.840
Erik	26.680	15.765	370
Kayısı	7.130	5.090	270
Zerdali	4.300	765	72
Kiraz	130	95	5
Şeftali	8.710	3.285	195
Antep fıstığı	21.865	38.690	17
Ceviz	42.800	13.200	2.811
Badem	21.110	21.790	528
Dut	17.500	5.210	471
İncir	5.335	4.726	160
Nar	26.700	10.070	750
Üzüm	368	-	1.259

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) İstatistikleri 1996

Tablo 17'den görüleceği gibi, Şırnak'ta üretim değeri en yüksek ürünler arasında ceviz, badem, elma ve ayva yer almaktadır.

TABLO 18. HAYVAN VARLIĞI BAKIMINDAN ŞIRNAK İLİNİN ÜLKE İÇİNDEKİ YERİ (1996)

HAYVAN TÜRÜ	ADET		(%)
	TÜRKİYE (1)	ŞIRNAK (2)	(2)/(1)
Koyun	33.072.000	257.460	0,78
-Merinos	629.4468	-	0
-Yerli	23.493.308	167.960	0,71
-Kuzu (merinos)	208.532	-	0
-Kuzu (yerli)	8.740.692	89.500	1,02
Kıl Keçisi	8.242.000	140.530	1,71
Tiftik Keçisi	709.000	15.430	2,18
Sığır	11.886.000	153.350	1,29
-Sığır (Kültür)	1.161.595	304	0,03
-Sığır (Melez)	3.188.191	118	0,00
-Sığır (Yerli)	3.510.715	116.870	3,33
-Dana (Kültür)	633.405	236	0,04
-Dana (Melez)	1.720.809	62	0,00
-Dana (Yerli)	1.671.285	35.760	2,14
Manda	235.000	150	0,06
At	391.000	5.530	1,41
Katır	154.000	5.970	3,88
Eşek	689.000	5.460	0,79
Deve	2.000	-	0
Domuz	5.000	-	0
Tavuk	152.956.970	76.600	0,05
-Et Tavuğu	99.073.900	-	0
-Yumurta Tavuğu	53.883.070	76.600	0,14
Hindi	3.063.540	9.000	0,29
Ördek	1.093.860	4.000	0,37
Kaz	1.641.845	3.200	0,19
Arı Kovanı	3.964.718	3.955	0,10
Açılan İpek Böceği Kutusu	7.529	-	0

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) İstatistikleri 1996

Tablo 18’den görüldüğü gibi, Şırnak ilinin hayvan varlığı, ülke hayvan varlığı içindeki payı oldukça düşüktür. İlde % 3.88’lik pay ile en fazla bulunan hayvan katırdır. Engebeli olan bölgede ulaşım ve taşımacılıkta yöre şartlarına uyumlu olan katır kullanılmaktadır.

Tablo 19’da görüldüğü gibi Şırnak ilinde et ve süt ihtiyacı keçi, koyun ve sığırdan karşılanmaktadır. Yörede el dokumacılığı halıcılık faaliyetlerinde keçi ve koyun yapağı kullanılmaktadır.

Şırnak ilinde 1996 itibariyle, yaklaşık olarak 190.000 büyükbaş, 410.000 küçükbaş, 16.000 tek tırnaklı ve 100.000 kanatlı hayvan bulunmaktadır.

TABLO 19. KESİLEN VE SAĞILAN HAYVAN SAYILARI VE ŞIRNAK İLİNİN ÜLKE İÇİNDEKİ YERİ (1996)

HAYVANSAL ÜRÜNLER	ADET		(%)
	TÜRKİYE (1)	ŞIRNAK (2)	(2) / (1)
SAĞILAN HAYVAN SAYISI			
Koyun	18.890.080	140.760	0,75
Kıl Keçisi	4.379.230	93.990	2,15
Tiftik Keçisi	346.650	7.690	2,22
İnek	5.968.220	99.030	1,66
Manda	113.730	70	0,06
KESİLEN HAYVAN SAYISI			
Koyun	5.536.300	6.930	0,13
Kıl Keçisi	706.140	5.660	0,80
Tiftik Keçisi	28.050	-	0
Sığır	1.816.000	1.800	0,10
Manda	20.100	-	0
Deve	20	-	0
Domuz	18.990	-	0

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı (Üretim, Fiyat, Değer) İstatistikleri 1996

Tarımsal araç ve gereç sayılarının verildiği Tablo 20 incelendiğinde, Şırnak ilinin araç-gereç sayıları bakımından Bölge ve Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

TABLO 20. ŞIRNAK İLİ BÖLGE VE TÜRKİYE TARIMSAL ARAÇ VE GEREÇ SAYISI (1996)

	MİKTAR (Adet)			(%)	
	Türkiye (1)	G.Doğu Anadolu (2)	Şırnak (3)	(3)/(1)	(3)/(2)
Karasaban	285.323	50.521	819	0,29	1,62
Hayvan pulluğu	421.834	13.086	779	0,18	5,95
Kulaklı traktör pulluğu	775.231	30.457	-	0	0
Döner kulaklı traktör pulluğu	20.420	1.301	1023	5,01	78,63
Ark pulluğu	41.249	1.127	63	0,15	5,59
Diskli traktör pulluğu	59.202	6.072	-	0	0
Diskli anız pulluğu (tek yönlü)	27.716	1.117	-	0	0
Anız pulluğu	19.442	401	-	0	0
Toprak frezesi (Rotovator)	22.201	91	-	0	0
Kültüratör	345.520	25.385	488	0,14	1,92
Merdane	48.173	3.949	93	0,19	2,36
Diskli ve diğer tırmıklar	185.011	5.650	550	0,30	9,73
Dişli tırmık	352.629	1.148	38	0,01	3,31
Karma tırmık	18.722	309	-	0	0
Ot tırmığı	56.914	757	-	0	0
Hayvanla çekilen çapa mak	8.693	105	-	0	0
Traktörle çekilen çapa mak	105.962	2.041	5	0,00	0,24
Hayvanla çekilen tahıl mibzeri	2.949	10	-	0	0
Tahıl mibzeri	66.757	6.515	46	0,07	0,71
Kombine tahıl mibzeri	125.464	7.874	-	0	0
Pancar mibzeri	9.216	217	-	0	0
Üniversal mibzer	74.458	913	-	0	0
Çiftlik gübre dağıtıcısı	831	53	35	4,21	66,04
Kimyevi gübre dağıtıcısı	229.492	8.731	53	0,02	0,61
Biçer bağlar makinesi	3.513	9	-	0	0
Balya makinesi	8.505	89	59	0,69	66,29
Harman makinesi	143.603	4.826	50	0,03	1,04
Tınav makinesi	45.693	866	-	0	0
Sapdöver	63.414	3.522	10	0,02	0,28
Döven	152.375	12.432	560	0,37	4,50
Kendi yürür biçer döver	11.993	543	2	0,02	0,37
Traktörle çekilen çayır biçme mak	26.741	1.792	-	0	0
Slaj makinesi	973	14	1	0,10	7,14
Mısır slaj makinesi	1.466	2	1	0,07	50,00
Selektör	3.347	269	2	0,06	0,74
Sap keser	8.275	40	-	0	0
Sırt pulverizatörü	498.364	9.870	59	0,01	0,60
Motorlu pulverizatör	56.580	462	4	0,01	0,87
Tozlayıcı	45.282	978	2	0,00	0,20
Atomizör	105.656	872	2	0,00	0,23
Santrfüj pompa	88.364	2.409	440	0,50	18,26
Motopomp (elektrik motorlu)	125.039	5.228	65	0,05	1,24
Motopomp (termik motorlu)	207.274	3.622	-	0	0
Derin kuyu pompa	55.909	3.090	160	0,29	5,18
Yağmurlama tesisi	135.407	622	-	0	0
Krema makinesi	318.958	3.139	10	0,00	0,32
Kuluçka makinesi	1.082	33	-	0	0
Cıvıv makinesi	1.736	10	-	0	0
Süt sağma makinesi (sabit)	1.758	48	-	0	0
Süt sağma makinesi (seyyar)	42.414	285	2	0,00	0,70
Tarım arabası (römork)	773.858	35.031	996	0,13	2,84
Su tankeri (tarımda kullanılan)	111.752	12.519	65	0,06	0,52
Traktör	807.303	37.119	1.227	0,15	3,31

Kaynak: DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, Kasım 1997.

GAP Bölgesinde yer alan illerle Şırnak ilinin tarımsal üretim değerleri karşılaştırmalı olarak aşağıda Tablo 21’de verilmiştir.

TABLO 21. TARIMSAL ÜRETİM DEĞERLERİ (1995)**(Cari Fiyatlarla Milyon TL.)**

İLLER	BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ	CANLI HAYVANLAR ÜRETİM DEĞERİ	HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİM DEĞERİ	TOPLAM TARIMSAL ÜRETİM DEĞERİ
Adıyaman	12.657.428	4.240.134	2.168.743	19.066.305
Diyarbakır	24.069.246	10.046.989	5.096.848	39.213.083
G.Antep	13.051.359	4.373.496	6.097.671	23.522.526
Mardin	13.790.819	3.910.532	1.816.519	19.517.870
Siirt	2.288.443	2.461.007	1.215.594	5.965.044
Ş.Urfa	29.150.827	11.137.789	4.329.151	44.617.767
Batman	6.599.577	2.778.802	1.472.041	10.850.420
Şırnak	5.130.247	2.111.018	1.042.559	8.283.824
Kilis	3.659.126	742.902	377.607	4.779.635
GAP	110.397.072	41.802.669	23.616.733	175.816.474
TÜRKİYE	1.084.215.159	549.267.085	384.640.609	2.018.122.853

Kaynak: DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, Kasım 1997.

Tablo 21’de görüldüğü gibi, Şırnak tarımsal üretim değerleri ülke ve bölge ortalamasının altında kalmakta, bitkisel üretim değerleri diğer kalemlere göre daha yüksek değere ulaşmaktadır.

3.4.2. Ormancılık

Şırnak ilindeki orman alanlarında hakim ağaç türü meşe olup, tabii olarak yetişmektedir. Orman ürünlerinden sadece yakacak olarak faydalanılmaktadır. Şırnak ilinin orman varlığı Tablo 22’de özetlenmiştir.

TABLO 22. ŞIRNAK İLİ ORMAN VARLIĞI (HA.)

Genel Saha	685.882,5
Ormanlık Saha	257.600,5
Ormansız Saha	428.282,0
Bozuk Koru Ormanı	1.074,5
Baltalık Ormanı	76.626,0
Bozuk Baltalık Ormanı	179.900,0

Kaynak: Şırnak Valiliği

Yıllara göre yakacak odun üretimi Tablo 23’de verilmiştir.

TABLO 23. ŞIRNAK ORMAN ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ – YAKACAK ODUN (STER)

YILLAR	1993	1994	1995	1996
Yakacak Odun	39.346	5.807	11.000	48.355

Kaynak: Şırnak Valiliği

3.4.3. İmalat Sanayi

Birinci Derecede Kalkınmada Öncelikli İller arasında yer alan Şırnak ilinde; Cizre ilçesinde kurulu bir un fabrikası ile Şırnak merkezi ve İdil ilçesinde birer ekmek fabrikası faal durumdadır. Silopi ilçesinde finansman sıkıntısı nedeniyle kapalı durumda bir çırçır fabrikası bulunmaktadır. Sözü edilen un fabrikasının yıllık kapasitesi 150.000 ton/yıl olup, 28 kişi istihdam edilmektedir.

Devlet İstatistik Enstitüsü 1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri isimli yayınından derlenen bilgiler Tablo 24’de verilmiştir.

TABLO 24. ŞIRNAK İLİNDE FAAL NÜFUSUN İKTİDASİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI

Faaliyet Kolları	Erkek	Kadın	Toplam	%
Genel Toplam	67.899	35.434	103.333	-
Ziraat,avcılık, ormancılık,vb	35.559	34.728	70.287	68,0
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	728	4	732	0,07
İmalat Sanayii	949	299	1.248	1,20
Diğer	30.683	403	31.086	30,0
Ücretli Çalışanlar	28.469	1.596	30.065	29,1
İşverenler	125	3	128	0,01
Kendi Hesabına Çalışanlar	19.392	1.708	21.100	20,4
Ücretsiz Aile İşçisi	19.910	32.127	52.037	50,3

Kaynak:DİE

Tablo 24’de görüldüğü gibi, 1990 yılı sayımına göre faal nüfusun %68’i tarım sektöründe çalışmaktadır. İmalat sanayiinde çalışanların oranı sadece %1,2’dir. Ücretli çalışanlar faal nüfusun %29,1’ini oluşturmaktadır. Kendi hesabına çalışanların oranı %20,4 iken ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranı %50,3’dür.

Şırnak ve ilçelerinde özel ve kamuya ait fabrika ve sanayi işyerleri yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, ücret karşılığı ancak resmi dairelerde memur veya işçi olarak istihdam edilmektedir. 1995 yılı verilerine göre, 2531’i erkek ve 85’i kadın olmak üzere toplam 2.612 kişi sigortalı olarak çalışmaktadır. Her türlü faal işyeri sayısı 537’dir.

3.4.4. Madencilik

Şırnak ili, Silopi ve Uludere ilçelerinde kömür rezervleri bulunmaktadır. Halen TKİ tarafından işletilmekte olan ocaklardan 6 nolu kömür ocağı faaliyet halindedir. Şırnak Kömür rezervlerinin durumu Tablo 25'deki gibidir.

TABLO 25. KÖMÜR OCAKLARININ REZERV DURUMU (TON)

Yeri	Mümkün	Muhtemel	Görünür	Hazır	Toplam
Şırnak	6.300.000	13.260.000	12.317.853	787.210	32.665.054
Silopi	1.000.000	16.210.000	31.803.140	626.285	49.639.425
Uludere	-	-	115.000	-	115.000

Kaynak: Şırnak Valiliği

Kömür ocaklarının yıllık üretim kapasitesi 260.000 ton tuvanen ve 255.000 ton satılabilir olmak üzere toplam 515.00 tondur. Daha önce terör nedeniyle kapalı olan ocaklarda 1995 yılından itibaren üretim yapılmaya başlamıştır ve 1995 yılı satılan kömür miktarı 67.329 tondur.

3.4.5. Turizm

Şırnak ili binlerce yıllık tarih ve kültür mirasına sahiptir. Kuzey Mezopotamya uygarlığının izlerini taşıyan ilde, Neolitik, Kalkolitik, Tunç, Helenistik, Roma, Bizans, İslâm ve Yakınçağa ait buluntular vardır. İlin çok az bir bölümü hariç, hemen hemen tamamı dağlarla kaplıdır. Yaz aylarında dahi karın eksik olmadığı yüksek dağlar Dağ Turizmi için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Yörede çok sayıda kaplıca –içmeceler bulunması termal turizmine olanak sağlayabilir. Bir sınır ili olan Şırnak, Avrupa'yı Ortadoğu'ya bağlayan E-90 Karayolu ile Türkiye–Irak bağlantısındadır. Habur Sınır Kapısı nedeniyle, transit turizme uygun yatırımlara açık bir ilimizdir.

Şehir merkezinde 3 adet, Cizre ilçesinde 1 adet olmak üzere toplam 4 Otelde 19 personel çalışmakta, 90 oda, 163 yatak bulunmaktadır. Otel doluluk oranı ortalama %70 civarındadır.

Turistik Yerler

Finik Ören Yeri: Cizre'ye yakın olan Finik Ören Yerinin çevresinde saray, zindan, sarnıç yerleri ve beyaz kalker taştan oyulmuş çok sayıda mağara ev bulunmaktadır. Finik Kalesinin kuzeyinde kayaya işlenmiş kadın kabartması, Dicle Nehri'ne inen gizli suyu ve su sarnıcı bulunmaktadır.

Şah Ören Yeri: Cudi Dağı'nın en sivri noktasının eteğindedir. Etrafında harabeler bulunmakta, kayalara oyularak yapılan su bendi günümüzde de kullanılmaktadır.

Babil Ören Yeri: Kebeli köyünde yer alan ören yerinin çevresi dikdörtgen biçiminde surlarla çevrilidir. Daire biçiminde olan İç Kaleyi çevreleyen surlarda 30 burç vardır. Surlar yontulmamış bazalt kayalardan, yapılar ise beyaz kalker taştan yapılmıştır. 1992 yılında burada bulunan Asur Hükümdarına ait heykel Ankara Arkeoloji Müzesinde korumaya alınmıştır.

Kasrik Ören Yeri: Şırnak – Cizre karayolunun 30. Kilometresinde bir boğaz içinde yer alan yerleşim yerinde, tarihi su bentleri, heykeller ve kent kalıntıları bulunmaktadır.

Dereören: Aşağıdere köyünde bulunan Dereören'de birkaç kilise, kent kalıntısı ve Melekler Suru olarak adlandırılan uzun bir sur bulunmaktadır. Beytüşşebab'ın Faraşın Yaylasında kayalara oyulmuş dev evler görülmeye değer arkeolojik kalıntılardır.

Tarihi ve kültürel eserler açısından zengin olan ilde, birçok medrese, manastır, cami, türbe, kilise bulunmaktadır. İl sınırları içinde Faraşın, Çınaf, Tanin yaylaları yayla turizmi için önemli potansiyel taşımaktadır.

Hısta Kaplıcası: Düğünyardu köyünde bulunan kaplıcanın romatizma ve kadın hastalıklarında yararlı olduğu söylenmektedir.

Zümruk Dağı Kaplıcası: Ilıca köyündedir. Tortullu olduğundan içilmeyen suyun cilt, böbrek ve romatizmal hastalıklarda tedavi edici olduğu söylenmektedir. Terör nedeniyle kullanılamamaktadır.

Besta Kaplıcası: İl merkezinin 30 km. kuzeydoğusundadır. Biri çamur banyosu diğeri içme ve su banyosu olarak yararlanılan iki kaplıca halindedir. Cilt, romatizma ve kadın hastalıklarına iyi geldiği belirtilmektedir.

Nasrafan Kaplıcası: Kumçatı beldesinde bulunan bu kaplıcada çamur, banyo ve içme olarak kullanılan iki kaynak bulunmaktadır. Çamur banyosunun sivilce, egzama ve mantar türü hastalıklara çok iyi geldiği söylenmektedir.

Şırnak Valiliği'nden edinilen bir raporda, Turizm Müdürlüğü'nün hizmet binası olmadığı, iş ve işlemlerin vekâleten atanan yönetici tarafından yapılmakta olduğu belirtilmektedir.

TABLO 26. YILLAR İTİBARIYLA TURİST SAYISI

YILLAR	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
1996	185.832	12.170	198.002
1997	333.043	22.366	355.409

Kaynak:Şırnak Valiliği ve Turizm Bakanlığı

Turizm Bakanlığından alınan bilgiye göre, 1997 yılında Habur Sınır Kapısından çıkan vatandaş sayısı 272.289 kişidir. Habur sınır kapısından giriş ve çıkış yapanların gelen turist sayısı olarak kabul edilmesi yanıtıcı olmaktadır. Tablo 26’da verilen rakamlar, Habur Sınır Kapısından gelen ve giden kişileri göstermektedir. Turizm potansiyeli taşıyan ile turizm amaçlı gelen turist sayısı kestirilememektedir.

3.5. Diğer Altyapı İmkânları

3.5.1. Ulaşım

şırnak ilinin en önemli ulaşım bağlantısı E-90 Karayoludur. Bu yol Gürkaynak yakınlarından İl sınırlarına girmekte, doğu yönünde Cizre ve Silopi ilçelerinden geçerek Habur Sınır Kapısından Irak topraklarına geçmektedir. Bu yol, şırnak ilini Mardin, ř.urfa, G.antep üzerinden Adana’ya bağlayan, aynı zamanda Avrupa ile Ortadoğu lkeleri arasındaki TIR taşımacılığının yapıldığı ana eksendir.

İl’in diğer önemli ulaşım bağlantısı Elazığ-Diyarbakır üstünden gelerek, Mardin’den doğuya yönelen, Midyat ve İdil’den geçerek Cizre’de E-90 Karayolu ile birleşen yoldur. Bu yol Cizre’den sonra şırnak merkez ve Uludere’den geçerek Hakkari’ye bağlanmakta, İl’in Doğu Anadolu ile bağlantısını sağlamaktadır. İl’in kuzey ile bağlantısı Eruh stnden Siirt’e giden karayolu ile kurulmaktadır.

şırnak ilinin karayolu ağı 353 Km.’si Devlet Yolu, 265 Km.’si İl yolu olmak üzere 618 Km. uzunluğundadır. Söz konusu 618 Km. yolun 102 Km.’si asfalt betonu, 233 Km.’si sathi kaplama, 4 Km.’si beton parke, 170 Km.’si stabilize, 33 Km.’si toprak, 76 Km.’si geçit vermeyen yoldur. Daha nceden E-24 olarak bilinen Lapseki’den başlayıp, Silopi’den Irak topraklarına geçen Devlet Karayolu 3 Mayıs 1992 tarihinde E-90 olarak isim değiştirmiştir.

Demiryolu bağlantısı olmayan İl’de, havayolu ulaşımı ise Siirt ve Diyarbakır Hava Limanlarından sağlanmaktadır.

şırnak ilinin İlçelerine ve diğer bazı illere uzaklığı Tablo 27’de verilmiştir.

TABLO 27. şIRNAK İLİNİN İLÇELERİNE VE BAZI İLLERE UZAKLIğI (KM.)

İLÇELERE	MESAFE	Dİğer İLLERE	MESAFE
Beytüşşebap	111	Hakkari	189
Cizre	46	Batman	196
Güçlükonak	83	Mardin	200
İdil	75	Siirt	96
Silopi	75	Diyarbakır	290
Uludere	48	Muş	277

Kaynak: şırnak Valiliği

3.5.2. Enerji

Şırnak ilinin elektrik enerjisi Karakaya barajından sağlanmaktadır. Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) Genel Müdürlüğü Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistiklerinde, Şırnak ilinin 1990-92 verileri Siirt ili içinde ve daha sonraki yıllarda Mardin ili içinde gösterildiğinden analize elverişli elektrik tüketimi konusunda bilgi bulunamamıştır. Ancak, TEDAŞ kaynaklarına göre Şırnak ve ilçelerindeki abone sayısı, trafo adedi ve güç durumu 1996 yılı itibariyle Tablo 28’de verilmiştir.

TABLO 28. ŞIRNAK İLİ ELEKTRİK ABONESİ, TRAFOSU VE GÜÇ DURUMU

İşletme Adı	Abone Sayısı	Toplam Trafo Sayısı	Kurulu Güç (MVA)	Çekilen Fiili Güç (MVA)
Merkez	4.468	66	17.2	9.7
Cizre	8.330	141	21.2	18.6
Silopi	6.110	230	20.7	25.1
Beytüşşebap	1.995	48	6.4	5.1
Uludere	2.290	71	12.1	5.1
İdil	5.560	111	17.0	11.8

Kaynak: TEDAŞ, 1996

Şırnak Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğünden alınan bilgilere göre, Şırnak merkez ve ilçelerinin toplam elektrik tüketimi 1996 yılı itibariyle şöyledir: Resmi Daireler 3.560.737 Kw/h; Ticarethaneler 3.113.384 Kw/h; ve Meskenler 15.495.866 Kw/h’dir. Şırnak İli elektrik tüketimi bilgileri Mardin İli içinde gösterildiğinden, Bir gösterge olarak Mardin İli Kişi Başına Düşen Elektrik Tüketimini Şırnak için kullanabiliriz. Söz konusu değer 1995 yılı itibariyle 373 Kwh/kişi ve 1996 yılı için 418 Kwh/kişi’dir. Karşılaştırma yapmak için GAP Bölgesinde yer alan illerde kişi başına düşen elektrik tüketimi Tablo 29’da verilmiştir.

TABLO 29. GAP İLLERİNDE KİŞİ BAŞINA ELEKTRİK TÜKETİMİ (1996)

İLLER	Kwh/Kişi
Adıyaman	646
Diyarbakır	356
G.Antep	1.096
Mardin	418
Siirt	514
Ş.Urfa	530
Batman	465
Şırnak	418
Kilis	203
GAP	528
TÜRKİYE	1.183

Kaynak: TEDAŞ, Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri, Eylül 1996

Tablo 20’de görüldüğü gibi, Şırnak İlinde 1996 yılı itibariyle kişi başına elektrik tüketimi hem bölge ortalamasının hem de Türkiye ortalamasının altındadır.

3.6. Ticaret, Bankacılık ve Gelir Durumu

3.6.1. Ticaret

Şırnak İli’nde piyasaya sürülecek kadar tarımsal ve sanayi ürünü üretilmediği için, İl’de ticari hayat yeteri kadar gelişmemiştir. İl’in gıda maddeleri ihtiyacı Diyarbakır, Gaziantep, Adana, Mersin ve komşu illerden; Giyim ve diğer ihtiyaçlar İstanbul ve İzmir gibi büyük illerden karşılanmaktadır.

Şırnak İl’i uluslararası taşımacılık ve sınır ticareti açısından önemli bir ticari potansiyele sahiptir. Ayrıca, Botaş petrol boru hattının Silopi, Cizre ve İdil İlçelerinden geçmesi bu yörelere ticari kaynak sağlamaktadır.

Şırnak ve İlçelerinde 1997 itibariyle Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına kayıtlı esnaf ve sanatkar sayısı toplam 2.406’dır. Şırnak Sanayi ve Ticaret Odasında toplam 959 üyenin kaydı olup, Bunlardan 335’i tüzel ve 625’i geçek kişidir. Odaya kayıtlı 5 Kollektif, 21 Anonim ve 280 Limited şirket vardır.

3.6.2. Bankacılık

Şırnak merkezde 2, Beytüşşebap’da 1, Cizre’de 4 İdil’de 1, Silopi’de 1 ve Uludere’de 1 olmak üzere toplam 10 tane Banka şubesi bulunmaktadır.

Tablo 30’da cari fiyatlarla mevduatın bölge illerindeki dağılımı verilmiştir.

TABLO 30. TOPLAM MEVDUATIN BÖLGE İLLERİNDEKİ DAĞILIMI (CARİ FİYATLARLA)

İLLER	1995		1996	
	TOPLAM (Milyar TL)	KİŞİ BAŞINA (TL)	TOPLAM (Milyar TL)	KİŞİ BAŞINA (TL)
Adıyaman	3.022	5.087.561	5.964	9.753.442
Diyarbakır	6.927	5.534.927	14.517	11.299.787
G.Antep	20.135	17.362.499	38.879	32.622.685
Mardin	1.780	2.865.916	3.772	5.947.332
Siirt	610	2.401.930	1.478	5.778.963
Ş.Urfa	3.218	2.656.363	7.953	6.323.349
Batman	1.140	2.829.164	2.474	5.950.834
Şırnak	916	2.971.769	1.940	6.094.662
Kilis	515	3.437.732	1.350	8.764.478
GAP	38.263	6..427.881	78.327	12.790.671
TÜRKİYE	2.461.529	39.931.364	5.721.670	91.259.071

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1995, 1996

1996 yılı itibariyle, Şırnak ili GAP Bölgesinde 9 il arasında ve cari fiyatlarla kişi başına mevduat açısından 6. Sırada yer almaktadır. Türkiye sıralamasında, 80 il arasında 72. sırada veya sondan 8. Sırada yer almaktadır.

Tablo 31’de 1997 fiyatlarıyla mevduatın bölge illerindeki dağılımı verilmiştir.

TABLO 31. TOPLAM MEVDUATIN BÖLGE İLLERİNDEKİ DAĞILIMI

(1997 Yılı Fiyatlarıyla)

İLLER	1995		1996	
	TOPLAM (Milyar TL)	KİŞİ BAŞINA (TL)	TOPLAM (Milyar TL)	KİŞİ BAŞINA (TL)
Adıyaman	9.844	16.571.861	10.915	17.850.370
Diyarbakır	22.564	18.029.078	26.568	20.680.430
G.Antep	65.586	56.555.371	71.155	59.704.767
Mardin	5.7798	9.335.233	6.903	10.884.575
Siirt	1.987	7.823.875	2.705	10.576.434
Ş.Urfa	10.482	8.652.649	14.555	11.572.748
Batman	3.713	9.215.518	4.528	10.890.984
Şırnak	2.984	9.680.028	3.551	11.154.212
Kilis	1.678	11.197.825	2.471	16.040.406
GAP	124.635	20.937.722	143.351	23.408.988
TÜRKİYE	8.018.010	130.069.589	10.471.578	167.018.798

Kaynak: Bankalar Birliği, Bankalarımız 1995, 1996

Tablo 31’den görüleceği gibi, 1997 fiyatlarına göre Şırnak ilinde kişi başına mevduat sıralamasının yeri, bölge illeri ve 80 il arasında değişmemektedir.

3.6.3. Gelir Durumu

Şırnak İli 1996 yılı GSYİH’sı Tablo 32’de verilmiştir. Tablo 32’den görüleceği gibi, Alıcı Fiyatlarıyla GSYİH 118.323 Milyon TL’dir. GSYİH’da en büyük payı %52,6 ile tarım sektörü almaktadır. %17,1’lik payla ulaştırma ve haberleşme sektörü ikinci sırayı almaktadır. Sanayi sektörünün payı sadece %2,4’dür. Bunun yanında imalât sanayiinin payı da %0,8’dir.

TABLO 32. ŞIRNAK İLİ 1996 YILI GSYİH'SI -(1987 ÜRETİCİ FİYATLARIYLA)

İKTİSADİ FAALİYET KOLLARI	DEĞER (MİLYON TL)	SEKTÖR PAYLARI	GELİŞME HIZI (%)
1.TARIM	62.215	52,6	-2,0
A.ÇİFTÇİLİK VE HAYVANCILIK	60.139	50,8	-1,3
B.ORMANCILIK	2.076	1,8	-18,1
C.BALIKCILIK	-	-	-
2.SANAYİ	2.812	2,4	10,3
A.MADENCİLİK VE TAŞOCAKCILIĞI	1.646	1,4	11,7
B.İMALAT SANAYİ	988	0,8	6,6
C.ELEKTRİK,GAZ,SU	178	0,2	19,5
3.İNŞAAT SANAYİİ	6.818	5,8	57,6
4.TİCARET	1.908	1,6	5,8
A.TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET	1.682	1,4	5,7
B.OTEL LOKANTA HİZMETLERİ	226	0,2	6,1
5.ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	20.265	17,1	146,3
6.MALİ KURULUŞLAR	1.168	1,0	-8,5
7.KONUT SAHİPLİĞİ	4.637	3,9	1,8
8.SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	127	0,1	4,1
9.(-)İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	900	0,8	-10,3
10.SEKTÖRLER TOPLAMI -(1-9)	99.050	83,7	16,1
11.DEVLET HİZMETLERİ	19.245	16,3	-9,0
12.KAR AMACI OLMAYAN ÖZEL HİZM. KURULUŞLARI	-	-	-
13.TOPLAM - (10-12)	118.295	100,0	11,1
14.İTHALAT VERGİSİ	28	0,0	33,3
15.G.S.Y.I.H.(ALICI FİYATLARIYLA)(13+14)	118.323	100,0	11,1

Kaynak: DİE

GAP Bölgesi ile Şırnak GSYİH'sı karşılaştırmalı olarak Tablo 33'de verilmiştir.

TABLO 33. GAP BÖLGESİ VE ŞIRNAK İLİ 1996 YILI GSYİH'SI -(1987 ÜRETİCİ FİYATLARIYLA)

İKTİSADİ FAALİYET KOLLARI	ŞIRNAK İLİ			GAP BÖLGESİ		
	DEĞER (MİLYON TL)	SEKTÖR PAYLARI	GELİŞME HIZI (%)	DEĞER (MİLYON TL)	SEKTÖR PAYLARI	GELİŞME HIZI (%)
1.TARIM	62.215	52,6	-2,0	1.476.220	27,1	2,7
A.ÇİFTÇİLİK VE HAYVANCILIK	60.139	50,8	-1,3	1.458.496	26,8	3,0
B.ORMANCILIK	2.076	1,8	-18,1	16.358	0,3	-19,8
C.BALIKÇILIK	-	-	-	1.366	0,0	5,4
2.SANAYİ	2.812	2,4	10,3	1.246.669	22,9	7,1
A.MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	1.646	1,4	11,7	232.840	4,3	14,9
B.İMALAT SANAYİ	988	0,8	6,6	567.924	10,4	12,8
C.ELEKTRİK,GAZ,SU	178	0,2	19,5	445.905	8,2	15,2
3.İNŞAAT SANAYİİ	6.818	5,8	57,6	245.911	4,5	9,0
4.TİCARET	1.908	1,6	5,8	1.012.486	18,6	13,3
A.TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET	1.682	1,4	5,7	451.839	17,5	13,4
B.OTEL LOKANTA HİZMETLERİ	226	0,2	6,1	60.647	1,1	11,4
5.ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	20.265	17,1	146,3	546.463	10,0	14,6
6.MALİ KURULUŞLAR	1.168	1,0	-8,5	55.491	1,0	5,9
7.KONUT SAHİPLİĞİ	4.637	3,9	1,8	391.979	7,2	-0,8
8.SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	127	0,1	4,1	57.376	1,1	9,2
9.(-)İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	900	0,8	-10,3	42.692	0,8	-2,0
10.SEKTÖRLER TOPLAMI -(1-9)	99.050	83,7	16,1	4.987.903	91,6	7,2
11.DEVLET HİZMETLERİ	19.245	16,3	-9,0	346.628	6,4	-0,5
12.KAR AMACI OLMAYAN ÖZEL HİZM. KURULUŞLARI	-	-	-	12.633	0,2	-6,5
13.TOPLAM - (10-12)	118.295	100,0	11,1	5.347.164	98,2	6,6
14.İTHALAT VERGİSİ	28	0,0	33,3	96.242	1,8	39,0
15.G.S.Y.L.H.(ALICI FİYATLARIYLA)(13+14)	118.323	100,0	11,1	5.443.406	100,0	7,1

Kaynak:DİE

TABLO 34. GAP İLLERİ VE ŞIRNAK İLİ GSYİH'SI (CARİ FİYATLARLA)

GSYİH: Milyon TL

İLLER	1991	1992	1993	1994
Adıyaman				
-GSYİH	4.450.106	6.599.218	9.856.589	17.654.324
-İllerin Payı (%)	0,7	0,6	0,5	0,5
-Gelişme Hızı (%)	49,8	48,3	49,4	79,1
Diyarbakır				
-GSYİH	8.987.244	15.768.000	26.900.378	53.120.616
-İllerin Payı (%)	1,4	1,4	1,4	1,4
-Gelişme Hızı (%)	64,6	75,4	70,6	97,5
G.Antep				
-GSYİH	9.677.531	16.137.632	29.292.586	61.698.106
-İllerin Payı (%)	1,5	1,5	1,5	1,6
-Gelişme Hızı (%)	59,5	66,8	81,5	110,6
Mardin				
-GSYİH	2.828.026	5.062.516	9.257.173	18.262.136
-İllerin Payı (%)	0,4	0,5	0,5	0,5
-Gelişme Hızı (%)	39,8	79,0	82,9	97,3
Siirt				
-GSYİH	1.677.645	2.756.628	4.304.104	8.710.965
-İllerin Payı (%)	0,3	0,3	0,2	0,2
-Gelişme Hızı (%)	-6,6	64,3	56,1	102,4
Ş.Urfa				
-GSYİH	4.484.392	8.584.247	18.345.502	40.163.876
-İllerin Payı (%)	0,7	0,8	0,9	1,0
-Gelişme Hızı (%)	70,4	91,4	113,7	118,9
Batman				
-GSYİH	2.412.326	4.432.950	6.459.874	11.076.617
-İllerin Payı (%)	0,4	0,4	0,3	0,3
-Gelişme Hızı (%)	-	83,8	45,7	71,5
Şırnak				
-GSYİH	719.889	1.343.696	2.637.130	7.015.820
-İllerin Payı (%)	0,1	0,1	0,1	0,2
-Gelişme Hızı (%)	-	86,7	96,3	166,0
GAP				
-GSYİH	35.237.159	60.684.887	107.0553.338	217.702.455
-Gelişme Hızı (%)	68,2	72,2	76,4	103,4

Kaynak: DİE, İller İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, 1987-1994, Ekim 1997

TABLO 35. GAP İLLERİ VE ŞIRNAK İLİ KİŞİ BAŞINA GSYİH'SI

(Cari Fiyatlarla TL)

İLLER	1991	1992	1993	1994
Adıyaman				
-Nüfus	525.382	542.359	559.337	576.623
-GSYİH	8.470.229	12.167.620	17.621.915	30.616.746
-Gelişme Hızı	45,0	43,7	44,8	73,7
- \$ Değeri	2.005	1.743	1.577	1.042
Diyarbakır				
-Nüfus	1.118.707	1.151.138	1.183.863	1.216.900
-GSYİH	8.033.600	13.697.750	22.722.543	43.652.409
-Gelişme Hızı	59,8	70,5	65,9	92,1
- \$ Değeri	1.902	1.963	2.033	1.485
G.Antep				
-Nüfus	1.166.322	1.201.622	1.237.284	1.273.327
-GSYİH	8.297.478	13.429.874	23.674.909	48.454.251
-Gelişme Hızı	54,8	61,9	76,3	104,7
- \$ Değeri	1.964	1.924	2.118	1.649
Mardin				
-Nüfus	567.577	580.811	594.075	607.376
-GSYİH	4.982.630	8.716.288	15.582.499	30.067.266
-Gelişme Hızı	85,2	74,9	78,8	93,0
-\$ Değeri	1.179	1.249	1.394	1.023
Siirt				
-Nüfus	245.393	247.715	249.923	252.022
-GSYİH	6.836.564	11.128.224	17.221.720	34.564.304
-Gelişme Hızı	128,1	62,8	54,8	100,7
-\$ Değeri	1.618	1.594	1.541	1.176
Ş.Urfa				
-Nüfus	1.032.584	1.076.175	1.120.547	1.165.713
-GSYİH	4.342.883	7.976.627	16.371.917	34.454.343
-Gelişme Hızı	63,3	83,7	105,2	110,4
-\$ Değeri	1.028	1.143	1.465	1.172
Batman				
-Nüfus	353.515	365.761	378.176	390.763
-GSYİH	6.823.828	12.119.798	17.081.660	28.346.125
-Gelişme Hızı	-	77,6	40,9	65,9
- \$ Değeri	1.615	1.737	1.528	965
Şırnak				
-Nüfus	268.945	278.571	288.336	298.244
-GSYİH	2.676.713	4.823.530	9.146.031	23.523.759
-Gelişme Hızı	-	80,2	89,6	157,2
- \$ Değeri	634	691	818	800
GAP				
-GSYİH	6.675.696	11.146.802	19.077.351	37.658.478
- \$ Değeri	1.580	1.597	1.707	1.281

Kaynak: DİE, İller İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, 1987-1994, Ekim 1997

Şırnak İli GSYİH açısından 1996 yılı değerlerine göre yapılan sıralamada, 79 il arasında (Yalova hariç) 68. Sırada yer almaktadır ve ayrıca kişi başına GSYİH sıralamasında 76. Sırada bulunmaktadır. 9 ili kapsayan GAP illeri arasında son sırada yer almaktadır. Tablo 35’de görüldüğü gibi, 1994 yılı cari fiyatlarla Şırnak İlinde kişi başına GSYİH, 23.523.759 TL veya başka bir ifade ile 800 \$ civarındadır. Toplam GSYİH’da Şırnak İlinin payı %0,2 civarındadır.

DİE tarafından **1994 Hane Halkı Gelir Dağılımı Anketi Sonuçları** Eylül 1997’de yayınlanmıştır. Adı geçen çalışmada 19 il merkezi seçilmiştir. Bu iller arasında sonuçları itibariyle Şırnak İli’ne en yakın il Diyarbakır’dır. Bir kıyaslama olması açısından Diyarbakır İli hane gelirlerinin, hanelerin %20’lik dilimlerine göre dağılımı Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 35’den Şırnak İli’ne ait 1994 yılı kişi başına GSYİH’sı ile Tablo 36’da Diyarbakır İli ortalama fert geliri karşılaştırıldığında, 1994 yılı Şırnak İli kişi başına GSYİH’sı, ancak Diyarbakır İli’nin birinci %20’lik dilimini yakalayabilmektedir. Türk-İş verilerine göre, **Yoksulluk sınırının Nisan 1998 itibariyle 161.142.000 TL** (2 Mayıs 1998 Hürriyet Gazetesi) olduğunu burada hatırlatmakta fayda görüyoruz.

TABLO 36. DİYARBAKIR HANE GELİRLERİNİN, HANELERİN %20'LİK DİLİMLERE GÖRE DAĞILIMI (1994)

Göstergeler	Toplam	1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20
Hane halkı sayısı	71.940	14.388	14.388	14.388	14.388	14.388
Toplam fert sayısı	428.315	73.575	83.382	83.276	96.356	88.726
Çalışan fert sayısı	71.831	12.208	12.208	13.080	16.786	17.549
%'si	100,00	17,00	17,00	18,21	23,37	24,43
Gelir getiren fert sayısı	81.968	14.606	15.042	15.369	18.530	18.421
%'si	100,00	17,82	18,35	18,75	22,61	22,47
Toplam hane geliri (Bin TL)	7.702.855.637	532.341.683	774.213.136	1.020.496.267	1.476.983.647	3.898.820.904
%'si	100,00	6,91	10,05	13,25	19,17	50,62
Ortalama hane geliri (Bin TL)	107.073	36.999	53.810	70.927	102.654	270.977
Ortalama fert geliri (Bin TL)	17.984	7.235	8.963	12.254	15.328	43.942
Ortalama gelir getiren fert geliri (Bin TL)	93.974	36.447	51.470	66.400	79.708	211.651
Grubun en düşük geliri (TL)	-	-	46.000.000	61.300.000	83.400.000	132.270.000
Grubun en yüksek geliri (TL)	-	46.000.000	61.300.000	83.400.000	132.270.000	1.968.000.000

Kaynak: DİE, Hane Halkı Gelir Dağılımı Anketi, 1994.

3.7. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Durumu

Bilindiği gibi, Ekonomik Kalkınma; bir ülkede toplumun sosyo-ekonomik yapısının değişmesi ve nüfus başına düşen üretim hacminde meydana gelen önemli ve reel artış, refah seviyesinde beliren yükseliştir. Refah seviyesinin dar anlamı ile yükselişinin en iyi ölçüsü, üretimden nüfus başına düşen payda (başka bir ifadeyle kişi başına gelir) meydana gelen artıştır. Ancak kişi başına gelir düzeyindeki artışlar, tek başına , ekonomik kalkınmayı tam anlamı ile ifade edememektedir. Dolayısıyla, refah seviyesini geniş anlamda tanımlayarak (kişi başına düşen reel gelirin önemli ölçüde artması, adaletli gelir dağılımı, beslenme ve sağlık koşullarının artması, eğitim-öğretim olanaklarının artması, vb.), toplumun sosyo-ekonomik yapısındaki değişmeyi bu parametrelerdeki değişmeyi de göz önüne alarak değerlendirmek gerekmektedir.

Bu amaçla, bu bölümde Şırnak ilinin sosyo-ekonomik yapısı, kişi başına gelir düzeyinin yanı sıra, diğer göstergeler (ekonomik, sosyal, kültürel) açısından ele alınıp değerlendirilecektir. Şırnak ilinin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi incelenirken, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'nce 1996 yılında yapılmış olan "**İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)**"dan yararlanılmıştır.

DPT tarafından yapılan bu çalışmanın esasları kısa bir şekilde aşağıda özetlenmiştir: Araştırmada, Aralık-1993'deki idari yapı esas alınmış ve 76 il kapsanmıştır. Kullanılan göstergeler 1990-1993 yıllarına ait olduğundan, bu tarihten sonra il olan, Karabük, Kilis, Yalova ve Osmaniye, 1993 idari yapısında bağlı buldukları iller içinde değerlendirilmiştir.

Çalışmada, gelişmişliğin mümkün olduğu kadar çok boyutunu hesaba katabilmek için, değişken sayısının güvenilir ve tutarlı veri bulunabildiği ölçüde geniş tutulmasına çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan *Temel Bileşenler Analizi* yöntemi, birbiriyle bağımlı olan çok sayıda değişkenin kullanılmasına imkan verdiği için, belirli bir boyutu açıklayan birden fazla değişken kullanılmıştır.

Değişkenler; belirli bir dönem içindeki gelişmeleri değil, belirli bir yıldaki mevcut durumu yansıtmaktadır. Dolayısıyla, yapılmış olan analiz bir kesit çalışması niteliğindedir.

Araştırmaya, ülke genelinde 76 ilin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerini yansıttığı varsayılan ve gelişmişliğin neden ve/veya sonucu olarak ortaya çıkan 100'e yakın göstergenin çeşitli kurum ve kuruluşlardan temin edilmesi ile başlanmıştır. Bu aşamada göstergelerin tutarlılığı ve güvenilirliği konusunda yapılan ön inceleme ve değerlendirmeler sonunda, il ölçeğinde ancak 58 göstergenin kullanılabilir nitelikte olduğu görülmüştür.

Daha sonra, seçilmiş göstergeler, yardımcı veriler aracılığıyla oranlanarak, değişken hale getirilmiştir. Bu işlem yapılırken, illerin nüfus büyüklüğü etkisini ortadan kaldırmak için, verilerin tamamına yakın bir kısmı il nüfuslarıyla veya bu etkiyi ortadan kaldıracak çeşitli büyüklüklere bölünerek oransal hale getirilmiştir: Böylece, illerin gelişmişliğinin, yüzölçümleri ya da nüfuslarıyla orantılı olarak değil, büyük ölçüde fert başına düşen refah payı olarak değerlendirilmesi sağlanmıştır.

Gelişmişlik, kişiler üzerindeki etkileriyle beraber, ilin sosyo-ekonomik yapısını da bir bütün olarak ilgilendirmektedir. İl genelinde bir birikimi ve gelişme potansiyelini yansıtan toplam büyüklüğü gösteren değerlerin, ortalama veya fert başına düşen değerlere göre daha iyi bir gösterge olduğu ileri sürülebilir.

Diğer taraftan, illerin sahip oldukları nüfusun, sosyo-ekonomik gelişmeden etkilenen önemli bir unsur olduğu da göz ardı edilemez. Gelişme sürecinde, az gelişmiş yerleşim birimlerinden, ekonomik ve sosyal açıdan daha cazip durumda olan yerleşim birimlerine doğru nüfus hareketleri olmaktadır. Gelişmişlik farklılıklarından kaynaklanan nüfus hareketleri sonucu, az gelişmiş illerin nüfusu azalırken, ya da düşük oranlarda artarken, gelişmiş illerin nüfusunda önemli oranda artışlar olmaktadır. Kullanılan tüm değişkenlerin nüfusa oranlanıp, fert başına düşen değerler ölçeğinde kullanılması halinde, nüfusu oldukça fazla olan iller aleyhinde bir durum ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle göstergelerin duyarlılığını artırdığı durumlarda değişkenler, orantılı ya da fert başına düşen değerler olarak, bunun dışında ise iller itibarıyla toplam mutlak büyüklükler olarak kullanılmış ve denge sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece, bir taraftan nüfusu fazla olan illerin sırf bu nedenle üst sıralarda yer almaları önlenirken, diğer taraftan bu illerin aynı nedenle daha alt sıralarda yer almaları sakıncası giderilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamaları incelenirken, bu hususun önemle dikkate alınması gerekmektedir.

Araştırmada kullanılan sosyal göstergeler (demografik, istihdam, eğitim, sağlık, altyapı ve diğer refah göstergeleri) ve ekonomik göstergelere (imalat sanayii, inşaat, tarım ve mali göstergeler) ilişkin değişkenler ile Şırnak, Güneydoğu Anadolu Bölgesi (başka bir ifade ile GAP) ve Türkiye'nin sahip olduğu değerler Tablo 37'de verilmektedir.

İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, ekonomik ve sosyal yapıları temsil eden 58 değişkenin ortak bileşkesi olarak ve temel bileşenler çözümlemesiyle ortaya çıkarılan temel bileşen değerleri esas alınarak oluşturulmuştur. Bu oluşum sonucunda, Tablo 38'de yer alan illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ve sıralamaya esas teşkil eden endeks değerleri elde edilmiştir.

TABLO 37 : SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK ARAŞTIRMASINDA KULLANILAN DEĞİŞKENLER VE ŞIRNAK, GÜNEYDOĞU BÖLGESİ VE TÜRKİYE'NİN DEĞERLERİ

YIL	No.	DEĞİŞKENLER	BİRİM	Türkiye	G.Doğu Böl.	Şırnak
		DEMOGRAFİK GÖSTERGELER				
1994	1.	Toplam Nüfus	Kişi	60.576.000	5.782.464	298.244
1990	2.	Şehirleşme Oranı	Yüzde	59.01	55.65	47.81
1985-90	3.	Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	Binde	21.71	32.62	38.98
1990	4.	Nüfus Yoğunluğu	Kişi/Km ²	73	68	37
1985-90	5.	Yıllık Net Göç Oranı	Binde	0.00	-38.37	-21.63
1990	6.	Doğurganlık Oranı	Binde	2.65	5.23	6.32
1990	7.	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	Kişi	4.97	7.12	8.05
		İSTİHDAM GÖSTERGELERİ				
1990	8.	Tarım İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	53.66	67.29	68.02
1990	9.	Sanayi İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	12.80	6.32	2.05
1990	10.	Ticaret İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	7.93	5.65	3.20
1990	11.	Mali Kurumlar İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama O.	Yüzde	2.32	0.72	0.21
1990	12.	Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	38.45	28.31	29.10
1990	13.	Ücretli Çalışan Kadınların Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	6.37	3.02	1.54
1990	14.	İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	Yüzde	1.34	0.60	0.12
		EĞİTİM GÖSTERGELERİ				
1990	15.	Okur-Yazar Nüfus Oranı	Yüzde	80.46	60.42	40.80
1990	16.	Okur-Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusuna Oranı	Yüzde	71.95	44.77	20.49
1990	17.	Üniversite Bitirenlerin Okul Bitirenlere Oranı	Yüzde	4.72	3.17	2.80
1994-95	18.	İlkokullar Okullaşma Oranı	Yüzde	97.10	95.80	78.78
1994-95	19.	Ortaokullar Okullaşma Oranı	Yüzde	68.65	41.01	19.51
1994-95	20.	Liseler Okullaşma Oranı	Yüzde	46.52	27.51	10.42
		SAĞLIK GÖSTERGELERİ				
1990	21.	Bebek Ölüm Oranı	Binde	67	67	60
1994	22.	Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	Adet	10.87	4.51	5.20
1994	23.	Onbin Kişiye Düşen Diş Hekimi Sayısı	Adet	1.89	0.55	0.57
1994	24.	Onbin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	Adet	2.36	1.42	0.30
1994	25.	Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	H.Yatağı	21.9	9.6	5.8
		SANAYİ GÖSTERGELERİ				
1995	26.	Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı	Parsel	5.893	667	0
1993	27.	İmalat Sanayi İşyeri Sayısı	Adet	10.541	248	0
1993	28.	İmalat Sanayi Yıllık Çalışanlar Ortalama Sayısı	Adet	978.983	23.279	0
1993	29.	İmalat Sanayi Kurulu Güç Kapasite Miktarı	Beygir Gücü	13.203.135	246.702	0
1993	30.	Fert Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi	Kws	426	135	0
1993	31.	Fert Başına İmalat Sanayi Katma Değeri	TL	7.596.132	928.545	0
		TARIM GÖSTERGELERİ				
1993	32.	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri	TL	18.206.054	15.714.348	11.055.463
1993	33.	Tarımsal Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı	Yüzde	100.00	8.924	0.380
		İNŞAAT GÖSTERGELERİ				
1991-95	34.	Daire Sayısı	Adet	1.257.838	29.989	60
1991-95	35.	Şehirsel Nüfus Başına Konut Alanı	M ²	1.8470	0.6205	0.0083
		MALİ GÖSTERGELER				
1993	36.	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçindeki Payı	Yüzde	100.00	5.402	0.133
1993	37.	Fert Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	TL	33.313.730	19.072.303	9.146.022
1993	38.	Banka Şube Sayısı	Adet	6.242	227	9
1993	39.	Fert Başına Banka Mevduatı	TL	8.680.341	1.398.534	756.547
1993	40.	Toplam Banka Mevduatı İçindeki Payı	Yüzde	100	1.520	0.042
1993	41.	Toplam Banka Kredileri İçindeki Payı	Yüzde	100	1.2710	0.0048
1993	42.	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Kredi Miktarı	TL	2.458.512	698.374	39.871
1993	43.	Fert Başına Sınai, Ticari ve Turizm Kredileri Miktarı	TL	4.928.894	345.332	35.934
1992	44.	Fert Başına Belediye Giderleri	TL	451.613	191.992	65.293
1993	45.	Fert Başına Genel Bütçe Gelirleri	TL	4.538.987	833.239	348.211
1993	46.	Fert Başına Gelir ve Kurumlar Vergisi Miktarı	TL	2.387.023	629.562	239.873
1990-94	47.	Fert Başına Kamu Yatırımları Miktarı	TL	2.232.243	2.332.029	747.932
1991-94	48.	Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı	TL	2.214.445	1.376.401	47.902
1993-94	49.	Fert Başına İhracat Miktarı	S	273.12	45.14	2.39
1993-94	50.	Fert Başına İthalat Miktarı	S	323.97	34.76	0.02
		ALTYAPI GÖSTERGELERİ				
1994	51.	Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı	Yüzde	22.89	17.07	20.59
1994	52.	Yeterli İçmesuyu Götürülen Nüfus Oranı	Yüzde	74.79	63.07	56.78
1994	53.	TCK Asfalt Yol Oranı	Yüzde	83.41	76.45	58.64
		DİĞER REFAH GÖSTERGELERİ				
1994	54.	Onbin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı	Adet	472	162	38
1994	55.	Onbin Kişiye Düşen Motorlu Kara Taşıtı Sayısı	Adet	628	227	67
1994	56.	Fert Başına Elektrik Tüketim Miktarı	Kws	999	442	334
1994	57.	Fert Başına Telefon Kontör Değeri	Adet	864	377	458
1994	58.	Onbin Kişiye Düşen Faks Sayısı	Adet	14.52	2.31	0.87

Tablo analiz edilmeden önce, en çok gelişme gösteren ilden, en az gelişmiş ile göre yapılan sıralamayı belirleyen bazı önemli unsurlara değinilmesi, yapılacak değerlendirmelerin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır.

DPT tarafından yapılan araştırmanın genel çerçevesini, kullanılan 58 adet sosyo-ekonomik değişken oluşturmaktadır. Doğal olarak, söz konusu değişkenler ve kullanılış biçimleri, sonuçlar üzerinde büyük ölçüde etkili olmaktadır. Diğer bir deyişle, nihai sıralamalarda, değişkenlerin kullanılış tarzına ve ağırlıklarına göre, çok küçük boyutlarda esnemeler olabilmektedir. Bu kapsamda, sonuçlar üzerinde "esneklik etkisi" olan değişkenlerin değerlendirilmesi ve yorumlanması açısından başlıca unsurların belirtilmesi yararlı olacaktır.

Araştırmada kullanılan değişkenlerin büyük bir çoğunluğu, " fert başına düşen" değerleri yansıtmaktadır. Dolayısıyla ekonomik ve sosyal göstergelerin il toplam nüfusuna oranını ifade eden "fert başına düşen" değerler, illerin sıralamadaki konumlarını belirleyen temel etken niteliğindedir.

Diğer taraftan, söz konusu belirleyicilik faktörü, il toplam nüfusunun ya da sosyo-ekonomik göstergelerin mutlak büyüklüğü ile ilgili değildir. Toplam nüfus büyüklükleri birbirine yakın olan illerin sıralamadaki konumları çok farklı olabilmektedir. Bunun yanında, nüfus büyüklükleri düşük düzeyde bulunan bazı illerin sıralamada oldukça üst sıralarda yer aldıkları da görülebilmektedir.

İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını ve endeks değerlerini belirleyen temel faktörler, illerin sahip oldukları nüfus büyüklüğü, yüzölçümü, ya da şehirleşme oranı gibi birtakım yüzeysel büyüklükler değildir. Sıralamayı belirleyen başlıca faktörler, illerdeki demografik yapının, işgücü talebinin, eğitim ve sağlık hizmetlerinin, fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının, üretim seviyesinin ve her şeyden önemlisi gelir düzeyinin, il nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamada sağladıkları başarı olmaktadır. Başka bir anlatımla, illerin sahip olduğu nüfus büyüklüğü, iktisadi ve sosyal faaliyetlerin dinamizmi ile birebir orantılı değildir. Nitekim, ilk bakışta sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında üst sıralarda yer alan illerin, sıralamadaki yeri ile nüfusu arasında doğru orantı gözlense de, bu durumun genelleştirilmesi mümkün değildir. Buradan bir sonuç çıkarılması gerekirse, nüfusu büyük olduğu halde alt sıralarda yer alan illerde, iktisadi yaşama katılım düzeyi düşüktür.

Sıralama değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken diğer bir unsur ise, ülke idari bölünüşündeki temel yönetim birimi olan "il" tanımıyla ilgilidir. Zira iller genellikle il merkezleriyle özdeşleştirilmektedir. Araştırmada analiz konusu olan "il" ülke merkezi idare bölümlerinin en büyüğü olan ve ilin merkez ve diğer ilçelerini kapsayan yerleşim birimidir.

İlçeler ise, genellikle bağlı oldukları il merkezinin etki alanında bulunmaktadır. İl merkezinde meydana gelen gelişme, kademeli bir etki alanı hiyerarşisi içinde, belirli oranlarda ilçelere de yansımaktadır. Nitekim, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi itibariyle, il idari sınırları içerisindeki ilçelerden, kademeli bir şekilde artan değerlerle il merkezi düzeyine gelinmesi genel bir durumdur. Ancak, bu genellemenin de tüm iller için yapılması mümkün değildir.

Araştırma sonucunda elde edilen, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, ülke genelinde tüm kesimlerce kabul edilen ancak arzu edilmeyen bir durum olan, mekansal düzeyde sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıklarını analitik ve sayısal olarak ortaya koymaktadır. Tablo 38’de DPT tarafından yapılan çalışma sonucunda ortaya çıkan, illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ve endeks değerleri verilmektedir.

TABLO 38. İLLERİN SOSYO – EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI

SIRA No	İL ADI	ENDEKS	SIRA No	İL ADI	ENDEKS
1.	İSTANBUL	4.879015	39.	AMASYA	-0.193947
2.	ANKARA	3.324472	40.	KARAMAN	-0.225250
3.	İZMİR	2.707983	41.	AFYON	-0.228109
4.	KOCAELİ	1.745641	42.	NİĞDE	-0.280378
5.	BURSA	1.561681	43.	KASTAMONU	-0.331970
6.	ESKİŞEHİR	1.010243	44.	ÇORUM	-0.338263
7.	ANTALYA	0.979019	45.	GİRESUN	-0.342129
8.	TEKİRDAĞ	0.912105	46.	ARTVİN	-0.361540
9.	ADANA	0.825002	47.	ERZİNCAN	-0.369077
10.	İÇEL	0.692054	48.	SİVAS	-0.408015
11.	MUĞLA	0.625896	49.	AKSARAY	-0.449240
12.	AYDIN	0.572214	50.	KAHRAMANMARAŞ	-0.450686
13.	BALIKESİR	0.566499	51.	BARTIN	-0.472164
14.	KIRKLARELİ	0.554468	52.	TOKAT	-0.481332
15.	KAYSERİ	0.530593	53.	ÇANKIRI	-0.506919
16.	DENİZLİ	0.501473	54.	SİNOP	-0.512526
17.	BİLECİK	0.474944	55.	ORDU	-0.535689
18.	EDİRNE	0.408019	56.	ERZURUM	-0.550649
19.	ZONGULDAK	0.362269	57.	DİYARBAKIR	-0.614462
20.	ÇANAKKALE	0.351583	58.	YOZGAT	-0.639394
21.	ISPARTA	0.337425	59.	ŞANLIURFA	-0.657586
22.	MANİSA	0.308470	60.	TUNCELİ	-0.694920
23.	UŞAK	0.249609	61.	ADIYAMAN	-0.752853
24.	KONYA	0.220072	62.	KARS	-0.754675
25.	GAZİANTEP	0.199953	63.	GÜMÜŞHANE	-0.783385
26.	HATAY	0.189559	64.	BAYBURT	-0.798578
27.	SAKARYA	0.154779	65.	BATMAN	-0.869404
28.	BOLU	0.147192	66.	MARDİN	-0.916083
29.	BURDUR	0.144998	67.	VAN	-0.955459
30.	KIRIKKALE	0.141061	68.	SİİRT	-0.970848
31.	KÜTAHYA	0.093397	69.	İĞDIR	-0.980015
32.	NEVŞEHİR	0.006389	70.	HAKKARİ	-1.053626
33.	ELAZIĞ	-0.024586	71.	BİTLİS	-1.056951
34.	TRABZON	-0.034803	72.	ARDAĞAN	-1.057505
35.	SAMSUN	-0.042239	73.	BİNGÖL	-1.060746
36.	KİRSEHİR	-0.116527	74.	AĞRI	-1.134534
37.	RİZE	-0.122267	75.	ŞIRNAK	-1.224524
38.	MALATYA	-0.179552	76.	MUŞ	-1.244671

Tablodan da görüleceği gibi, Şırnak ili sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında – 1.224524 endeks değeri ile 76 il içerisinde 75. sırada yer almaktadır.

DPT tarafından yapılan "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"da iller ayrıca, kademeli gruplar halinde belirlenerek (eşdeğer gelişmişlik seviyesine sahip iller belirlenerek ülke genelinde homojen alanlar saptanarak) analiz yapılmıştır. Araştırmada; çözümlenmeler ve değerlendirmeler sonucunda ülke; farklı gelişmişlik düzeylerinde 5 ayrı gruba ayrılmıştır.

Sosyo-ekonomik gelişmişlik kriterine göre ayrımı yapılan il gruplarının analizinde; değişkenlerin ait oldukları yıl ve parasal büyüklüklerin cari değerleri göz önüne alınarak, genellikle ülke ortalamasına göre aldıkları değerler ve oransal büyüklükler, karşılaştırmalar yoluyla değerlendirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, Şırnak ili sosyo-ekonomik gelişmişlik endeks değerleri, diğer iller ile karşılaştırıldığında, Şırnak beşinci derecede gelişmiş iller grubu içerisinde yer almıştır.

Tablo 39'dan da görüleceği üzere, beşinci derecede gelişmiş iller grubunda yer alan illerin tümü Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde olmak üzere 17 ili kapsamaktadır. Gruptaki tüm iller Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli İller kapsamındadır.

TABLO 39. GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNE GÖRE KADEMELİ İL GRUPLARI

1.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	2.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	3.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	4.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	5.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER
1. İstanbul	1. Eskişehir	1. Bilecik	1. Kastamonu	1. Tunceli
2. Ankara	2. Antalya	2. Edirne	2. Çorum	2. Adıyaman
3. İzmir	3. Tekirdağ	3. Zonguldak	3. Giresun	3. Kars
4. Kocaeli	4. Adana	4. Çanakkale	4. Artvin	4. Gümüşhane
5. Bursa	5. İçel	5. Isparta	5. Erzincan	5. Bayburt
	6. Muğla	6. Manisa	6. Sivas	6. Batman
	7. Aydın	7. Uşak	7. Aksaray	7. Mardin
	8. Balıkesir	8. Konya	8. Kahramanmaraş	8. Van
	9. Kırklareli	9. Gaziantep	9. Bartın	9. Siirt
	10. Kayseri	10. Hatay	10. Tokat	10. Iğdır
	11. Denizli	11. Sakarya	11. Çankırı	11. Hakkari
		12. Bolu	12. Sinop	12. Bitlis
		13. Burdur	13. Ordu	13. Ardahan
		14. Kırıkkale	14. Erzurum	14. Bingöl
		15. Kütahya	15. Diyarbakır	15. Ağrı
		16. Nevşehir	16. Yozgat	16. Şırnak
		17. Elazığ	17. Şanlıurfa	17. Muş
		18. Trabzon		
		19. Samsun		
		20. Kırşehir		
		21. Rize		
		22. Malatya		
		23. Amasya		
		24. Karaman		
		25. Afyon		
		26. Niğde		

Beşinci derecede gelişmiş iller grubu içerisinde yer alan illerin sahip oldukları tipik özellikler şöyle sıralanmaktadır:

- *Bu grupta yaşayan nüfus oranı ülke ortalamasına göre düşük (ülke ortalaması 73 kişi/km² iken, grupta 40 kişi/km²'dir),*
- *Nüfus artış hızı ülke ortalamasının üstünde değerlere sahiptir. Nüfus artış hızı binde 38.98 olan ilde nüfus yoğunluğu 37 kişi/km²'dir. Türkiye genelinde ise nüfus artış hızı binde 21.71'dir,*
- *Bu gruptan diğer illere yoğun bir göç yaşanmaktadır,*
- *Tarıma elverişli alanlar diğer yörelere oranla daha azdır,*
- *İstihdam tarım sektöründe yoğunluk kazanmıştır. (Şırnak için bu oran %68.02'dir),*
- *Bu grubun tarımsal üretim değeri ülke tarımsal üretim değerinin yüzde 9,8'i düzeyinde kalmaktadır,*
- *Temel ekonomik faaliyetlerden sanayi ve hizmetler sektörlerinin gelişmediği izlenmektedir,*
- *Bu grupta yer alan iller ülke ortalama gelir seviyesinin yarısının altında gelire sahiptirler,*
- *Tasarruf ve beraberinde yatırım eğilimi düşüktür (Şırnak ilinin toplam banka mevduatı içindeki payı % 0.042, toplam banka kredileri içindeki payı da %0.0048'dir),*
- *Bu grupta, genel bütçe gelirleri, gelir ve kurumlar vergisi tahsilatı ülke genel seviyesinin altındadır.*

Şırnak ilinin gelişmişlik düzeyi ilçeler itibariyle değerlendirildiğinde ise; Merkez ilçenin, Türkiye genelinde incelenen 858 ilçe içerisinde 582. sırada, il içerisinde ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Cizre ilçesi ise il içinde birinci sırada yer alırken, Türkiye genelinde 386. sırada bulunmaktadır. Şırnak ilinin ilçeler itibariyle gelişmişlik sıralaması Tablo 40'da verilmiştir.

TABLO 40 : İLÇELER İTİBARIYLA GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI

İlçe Adı	858 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	İl İçinde Gelişmişlik Sırası
Merkez	582	2
Cizre	386	1
Silopi	687	3
Uludere	763	4
İdil	828	5
Beytüşşebap	846	6

4. YATIRIM ORTAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Güneydoğu sınırimızda bulunan Şırnak ilimizde ulaşım, fiziksel olarak yetersizliğinin yanısıra, güvenlik sorunları nedeniyle elverişsiz bir durumdadır. . Kent merkezlerinin köylerle olan bağlantısını sağlayan yollar, özellikle kış mevsiminde yetersiz kalmaktadır. İl merkezi ve ilçelerinin enerji, su, haberleşme gibi alanlarda altyapısı yetersizdir. Enerji dağıtımında, trafo yetersizliğinden dolayı sık sık kesintiler olmaktadır.

Ekonomi tarım ve kamu harcamalarına dayanmaktadır. İl ekonomisi ulusal ekonomiyle entegre olamamıştır. Gelir düzeyi çok düşük illerden biri olup, işsizlik oranı yüksektir. Sermaye birikim eğiliminin düşük olduğunu söylemek mümkündür. Banka mevduatı verilen kredilere göre yüksek olup, güvence ve ticari hayatın sınırlılığı yönünden para piyasası gelişmemiştir.

Şırnak ilinde imalat sanayinin gelişebilmesi her şeyden önce uygun altyapı ve ortamın hazırlanmasını gerektirmektedir. Özellikle varolan altyapının yeterli duruma getirilmesi hayati önem taşımaktadır. Güvenlik sorununun çözülmesi gerekmektedir. Ticaretin gelişmesi ilin diğer kent merkezlerine olan ulaşımının yanı sıra, köylerle olan ulaşımının da iyileştirilmesine bağlıdır.

TABLO 41. 1997 İTİBARI İLE İLLER BANKASI'NIN ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (MİLYON TL)

SEKTÖRÜN ADI	PROJENİN ADI	YERİ	BAŞLAMA- BİTİŞ TARİHİ	PROJE BEDELİ	FİZİKİ GERÇEK LEŞME (%)	AÇIKLAMALAR
İçme suyu	Şırnak İçmesuyu	Şırnak	1993-1999	907.500	-	Projesi yapılıyor.
İçme suyu	Uludere-Hilal İçmesuyu	Uludere-Hilal	1992-1997	408.120	65	Çalışmalar devam ediyor.
İçme suyu	Cizre İçmesuyu	Cizre	1990-1999	1.155.000	-	Şebeke ihale edilecek.
İçme suyu	İdil İçmesuyu	İdil	1993-1998	660.000	100	Geçici kabul hazırlığında.
İçme suyu	Silopi İçmesuyu	Silopi	1997-1999	132.000	-	Etüt çalışmaları devam ediyor.
Kanalizasyon	Şırnak Kanalizasyon	Şırnak	1992-2000	440.000	40	Çalışmalar devam ediyor.
Kanalizasyon	Cizre Kanalizasyon	Cizre	1976-1998	5.750	-	Projesi yapılıyor.
Kanalizasyon	İdil Kanalizasyon	İdil	1993-2000	390.000	-	İhale aşamasında
Kanalizasyon	Silopi Kanalizasyon	Silopi	1990-2000	330.000	70	Çalışmalar devam ediyor.
Yapı	Şırnak Otel İnşaatı	Şırnak	1986-1998	80.000	-	Yetkisi Belediyesinde.
Yapı	Silopi Otel İnşaatı	Silopi	1996-1998	100.000	-	İhalesi yapılmadı
Yapı	Hilal Belediye Hizmetle.	Hilal	1993-1998	40.000	-	Yetkisi Belediyesinde.
TOPLAM	-			5.042.620		

TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL)

İŞİN ADI	İHALE BEDELİ	BAŞLANGIÇ- BİTİŞ TARİHİ	FİZİKİ GERÇEK LEŞME (%)	BUGÜNE KADAR YAPILAN ÖDEME	BİTİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖDENEK
SAĞLIK					
Merkez 30 Yataklı Devlet Hastanesi İnşaatı	11.750	1994-1997	94	75.463	16.250
Silopi Devlet Hastanesi İnşaatı	11.868	1994-1996	50	23.017	33.000
MİLLİ EĞİTİM					
Şırnak Merkez Y.İ.B.O İnşaatı	9.499	1991-1997	85	120.899	155.175
Cizre Y.İ.B.O İnşaatı	36.718	1996-1996	85	39.860	39.000
Güçlükonak Y.İ.B.O İnşaatı	9.021	1991-1997	75	68.655	200.000
Şenoba Y.İ.B.O İnşaatı	40.162	1994-1997	45	80.298	190.000
Silopi Y.İ.B.O İnşaatı	17.244	1993-1995	65	57.699	69.000
Merkez Öğretmen Evi İnşaatı	34.093	1996-1997	95	47.599	20.000
Merkez Endüstri Meslek Lisesi İnşaatı	89.359	1996-1999	6	14.034	200.000
Merkez Anadolu Lisesi İnşaatı	51.192	1996-1998	15	13.528	120.000
Uludere 10 Daireli Öğretmen Lojmanı	5.670	1994-1995	41	10.805	30.000

TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL) - DEVAMI

İŞİN ADI	İHALE BEDELİ	BAŞLANGIÇ- BİTİŞ TARİHİ	FİZİKİ GERÇEK LEŞME (%)	BUGÜNE KADAR YAPILAN ÖDEME	BİTİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖDENEK
Silopi Buğdaylı Çiftlik 8 Derslikli İlköğretim Okulu	10.749	1996-1997	99	13.000	13.000
Silopi Vatan 8 Derslikli İlköğretim Okulu İnşaatı	12.437	1996-1997	95	13.000	13.000
Silopi Verimli 8 Derslikli İlköğretim Okulu İnşaatı	12.451	1996-1997	99	13.000	13.000
Cizre Düzova 8 Derslikli İlköğretim Okulu İnşaatı	12.866	1996-1997	60	17.901	12.710
İdil Karalar 8 Derslikli İlköğretim Okulu İnşaatı	12.582	1996-1997	95	13.000	13.000
Beytüşşebab Mezraa 8 Derslikli İlköğretim Okulu	11.861	1996-1997	35	17.737	15.000
Uludere Yemişli 8 Derslikli İlköğretim Okulu İnş.	11.928	1996-1997	95	14.500	14.500
Beytüşşebab Bolağaç 3 Derslikli İlköğretim Oku.	3.466	1996-1996	100	1.821	1.909
Uludere Uzungeçit 3 Derslikli İlköğretim Okulu	3.312	1996-1997	-	-	Ödeneği Mevcut
KÖY HİZMETLERİ					
Silopi Siyahkaya Jandarma Karakolu İçmesuyu	850	1996-1997	100	850	-
Silopi Kavallı Bozalan 3.Grup Sanat Yapıları	3.000	1996-1996	100	3.125	-
Merkez Kasrik Köyü İçmesuyu ve Şebeke İnş.	850	-	-	-	-
Uludere Şenoba İçmesuyu İnşaatı	10700	1997-1997	100	1.700	-
Uludere Ballı Ortabağ Gülyazı İdil Sulak Elcanlı Toklu Bozburun 2.Grp.Stabilize Kaplama İşi	8.221	1996-1996	100	5.150	-

TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL) - DEVAMI

İŞİN ADI	İHALE BEDELİ	BAŞLANGIÇ- BİTİŞ TARİHİ	FİZİKİ GERÇEK LEŞME (%)	BUGÜNE KADAR YAPILAN ÖDEME	BİTİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖDENEK
İdil Yağmurca Yavşan Tekağaç duruköy Köyceğiz Varımlı Köy Yolları Stabilize Kaplama	8.221	1996-1996	100	4.712	-
G.Konak Akdizgin İdil Tepeköy Ulak Yazman Oyalı Kırca Köy Yolları Stabilize Kaplama	12.661	1996-1996	100	13.218	-
Silopi Kavaközü Bostancı Yankale Güven Buğdaylı Ilıcak Yamaç Çiçekli Sisli Özgen Kavallı 4.Grp.Stabilize Kaplama	5.597	1996-1996	100	5.784	-
İdil Tepeköy Ulak Tekağaç 1.Grp.Köy Yolu Sanat yapısı	5.200	1996-1996	100	5.476	-
Uludere Ballı Ortabağ Köy yolu 2.Grp.Sanat Yapı	3.200	1996-1996	100	3.548	-
B.Şebap Boğazören Konuklu Köy Yolu 1.Grp.stabilize Kaplama işi	3.965	-	-	2.483	-
İdil Kozluca Alakamış Gedik Köy Yolu 2.Grp.stabilize Kaplama	8.016	1997-1997	100	8.746	-
İdil Tekeköy Köy yolu 3.grp.Stabilize Kaplama	3.591	1997-1997	100	3.387	-
İdil Bozburun Ulak Tekeköy 4.Grp.stabilize Kapl.	7.733	1997	-	-	-
İdil Kurtuluş Aksoy Köyyolu 1.Kısım Stabilize Ka.	6.949	1997-1997	100	8.262	-

TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL) - DEVAMI

İŞİN ADI	İHALE BEDELİ	BAŞLANGIÇ- BİTİŞ TARİHİ	FİZİKİ GERÇEK LEŞME (%)	BUGÜNE KADAR YAPILAN ÖDEME	BİTİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖDENEK
İdil Kurtuluş Aksoy Köyyolu 2.Kısım Stabilize Ka.	5.156	1997-1997	100	6.136	-
Uludere Aslanlı Andaç Yarma Köyyolu stabilize	4.521	1997	-	-	-
İdil Üçok Oymak Duruköy Ortaköy 1.Grp.Sanat	4.100	-	-	-	-
G.Konak Damlarca Akdizgin Merkez Akçay 3.Grp. Sanat Yapıları İşi	4.100	1997	-	4.959	-
G.Konak Akdizgin Köyyolu Stabilize Kaplama 1.Kısım	2.788	1996-1996	100	2.755	-
İdil Kurtuluş Aksoy Yolaçan Varımlı Köyyolu Sanat Yapıları İşi	3.714	1997-1997	100	4.308	-
İdil Yazman Kırca Aksoy Kurtuluş Köyyolu	4.100	1997-1997	100	4.746	-
İdil Özbek Girberaz Mezra Yolu 1.kat Asfalt kap.	7.802	-	-	-	-
Uludere Ortasu Köprüsü Yapımı	4.800	1997	-	-	-
İdil Kurtuluş Aksoy Yolaçan Varımlı Köy Yolu	3.714	1997-1997	100	4.308	-
İdil Yazman Kırca Aksoy Kurtuluş Köy Yolu	4.100	1997-1997	100	4.746	-
İdil Özbek Girberaz Mezra Yolu 1.Kat Asfalt Kap.	7.802	-	-	-	-
Uludere Ortasu Köprü yapımı İnşaatı	4.800	1997	-	-	-
Beytüşşebap Mağara Köprü Yapım İnşaatı	4.500	1997	-	-	-

TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL) - DEVAMI

İŞİN ADI	İHALE BEDELİ	BAŞLANGIÇ- BİTİŞ TARİHİ	FİZİKİ GERÇEK LEŞME (%)	BUGÜNE KADAR YAPILAN ÖDEME	BİTİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖDENEK
Merkez Akçay Köprü Onarımı İnşaatı	1.300	1997	-	-	-
Merkez İkizce Köprü Onarımı İnşaatı	850	1997	-	-	-
Cizre Yeşilyurt Köprü Onarım İnşaatı	2.100	1997	-	-	-
Silopi Surabiye Köyyolu 1.Kat Asfalt Kaplama	7.802	1997-1997	100	10.693	-
Merkez Araköy Kumçatı Çavuşhan Mezrası Köyyolu 1.Kat Asfalt Kaplama	7.709	1997-1997	100	9.360	-
İdil Kentli Köyyolu Sanat Yapıları İşi	1.100	1997-1997	100	1.275	-
G.Konak Akdizgin Köyyolu Sanat Yapıları İşi	1.254	1996	-	-	-
G.Konak Akdizgin Köyyolu Beton İnşaatı	2.827	-	-	-	-
B.Şebap Mezra Köyyolu İstinat Duvarı İnşaatı	2.990	1996	-	-	-
B.Şebap Çaman İçmesuyu Tamamlama İnş.	1.250	1996	-	-	-
Silopi Çalışkan Köyü 250 M3'lük G.Depo	900	1996	-	-	-
İdil Açma Uruk Stabilize Kaplama İşi	1.976	1997-1997	100	2.130	-
B.Şebap Ortalı Köyyolu Stabilize Kaplama İşi	1.874	1996-1996	100	2.028	-
Silopi Özgen Köyyolu 1.kat asfalt kaplama İşi	11.898	-	-	-	-
Silopi Görümlü Çalışkan 1.kat Asfalt Kaplama	26.648	-	-	-	-
Silopi Kapılı Aydoğdu 1. Kat asfalt Kaplama	21.626	-	-	-	-
İdil Çığır Oğrak Kırca Oyalı Stabilize Kaplama	2.187	1996-1997	100	2.281	-

TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL) - DEVAMI

İŞİN ADI	İHALE BEDELİ	BAŞLANGIÇ- BİTİŞ TARİHİ	FİZİKİ GERÇEKL EŞME (%)	BUGÜNE KADAR YAPILAN ÖDEME	BİTİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖDENEK
İdil Şabani Grp2.Kısım İçmesuyu İnşaatı	2.000	İhale edilmedi			
İdil Şabani Grp3.Kısım İçmesuyu İnşaatı	2.000	İhale edilmedi			
Cizre 70 Mknz. Tug.1.Tank Tb.İçmesuyu İnş.	600	İhale edilmedi			
Merkez 23.Jan.Snr.Tüm.Kom.İçmesuyu İnş.	3.750	İhale Aşamasında			
Merkez Akçay Köyü J.Tb. Komutanlığı İçmesuyu	1.500	-	-	-	-
GENÇLİK SPOR					
Cizre Tirübün	7.147	1993-1995	20	73.913	40.000
Merkez Kapalı Spor Salonu	22.756	1993-1996	10	21.239	200.000
Merkez Futbol Sahası İnşaatı	20.354	1995	50	-	15.000
GENEL BÜTÇE YATIRIMLARI					
Merkez Hükümet Konağı İnşaatı	20.702	1994-1995	15	33.441	150.000
Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü Hizmet Binası	12.337	1994-1995	34	18.898	80.000
Güçlükonak Hükümet Konağı İnşaatı	3.983	1993-1997	90	17.876	25.000
Merkez 54 Daireli Devlet Lojmanı	7.267	1993-1997	80	78.906	28.000
Uludere 8 Daireli Tarım Lojmanları	1.481	1993-1997	10	1.998	25.000
Merkez Kültür Sitesi İnşaatı	12.873	1993-1997	20	4.962	170.00
Vali Konağı ve 10 Daireli Lojman İnşaatı	5.796	1993-1996	75	41.261	51.000
Güçlükonak Kaymakamevi İnşaatı	824	1993-1994	75	1.130	3.500

TABLO 42. ŞIRNAK İLİ YATIRIMLARI (1997) (MİLYON TL) - DEVAMI

İŞİN ADI	İHALE BEDELİ	BAŞLANGIÇ- BİTİŞ TARİHİ	FİZİKİ GERÇEK LEŞME (%)	BUGÜNE KADAR YAPILAN ÖDEME	BİTİRİLMESİ İÇİN GEREKLİ ÖDENEK
AFET SEKTÖRÜ					
Çığlıca 59 Adet afet Konutu	8.284	1993-1997	83	99.844	35.000
Görmeç 51 Adet Afet Konutları	6.923	1993-1997	85	104.107	53.000
Boğazören Afet Konutları	6.923	1993-1995	8	2.550	95.000
EMNİYET SEKTÖRÜ					
Merkez 270 Daireli II.Kısım Polis Lojmanı İnş.	32.341	1992-1995	40	96.407	228.000
Merkez 270 Daireli III.Kısım Polis Lojmanı İnş.	51.555	1993-1996	20	40.286	576.000
Emniyet Müdürlüğü Misafirhanesi İnşaatı	9.350	1993-1996	50	19.891	90.000
Merkez Bölge Trafik İstasyonu İnşaatı	8.460	1996-1997	80	9.334	8.000

4.1. İlin Altyapısını ve Ekonomisini Geliştirmeye Yönelik Projeler

Şırnak ili genel yapısı ve Teşvik durumu incelendiğinde en önemli eksikliğin altyapı olduğu görülmektedir. Sağlanan devlet yardımları ne denli uygun olursa olsun altyapı yetersizliği sermayenin bölgeye gelişini sağlayamamaktadır. Bu nedenle başlanan altyapı yatırımlarının bir an önce tamamlanması ve imalat-küçük sanayi yatırımlarına zemin hazırlayacak altyapı projelerinin başlanıp tamamlanması gerekmektedir.

Şırnak İlinde altyapı ve çeşitli sektörlerde yapılan/yürütülen projeler;

Tarım İl Müdürlüğü

A. Tarım

- II. Ürün Araştırma Yayım Projesi,
- Çayır-Mera Yem Bitkileri ve Hayvancılık Projesi,
- Gıda Denetim Hizmetleri Projesi,
- Bitki Hastalıkları ve Zararlıları ile Mücadele Projesi,
- Köy Envanteri Projesi.

B. İnşaat Sektörü

- Merkez ve Taşra Teşkilatları Modernizasyon Projesi,
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca Yürütülen İnşaatlar,
- Tarım İl Müdürlüğü Hizmet Binası ve Lojman Yapımları Projesi.

Devlet Su İşleri

-Türkiye-Suriye Sınırı Fiziki Güvenlik Tesisleri Dicle Nehrinin Kıyı Oyulmalarından Korunması :

Toplam 19400 metre uzunluğunda ve 12 ayrı kesimde yapılması planlanan tesislerle Türkiye-Suriye sınırında teşkil edilen fiziki güvenlik tesislerinin , Dicle nehrinin feyezan zamanlarında taşıdığı yüksek debilerin etkisiyle oyularak zarar görmesini önleme amacı taşınmaktadır. 10950 metrelik bölüm tamamlanmıştır.

-Türkiye-Irak Sınırı Fiziki Güvenlik Tesisleri Korunması:

Türkiye-Irak sınırında teşkil edilen fiziki güvenlik tesislerinin Hezil çayının taşkınlarından korunması amaçlanmaktadır. Toplam 6100 metre uzunlukta ve 5 ayrı kesimde yapılması planlanan tesislerden 2600 metrelik bölümde çalışmalar tamamlanmıştır.

-Şırnak İl Merkezi Taşkından Korunması İnşaatı:

Şırnak il merkezinin taşkından korunması amaçlanmış olup, şehir içinden geçen 4600 metre uzunluğundaki derenin ıslah edilerek, belirli kesimlerinin duvarlı kanal şeklinde yapılması planlanmıştır. Şehir içinden geçen kısmın 655 metresi duvarlı kanal olarak inşa edilmiştir.

-Şırnak-Uludere İlçe Merkezi Taşkından Korunma İnşaatı:

Uludere ilçesinin taşkından korunması amaçlanmış, ilçe merkezinden geçen 5 ayrı ve toplam 1450 metre uzunluğundaki derelerin ıslah edilerek belirli kesimlerin taş duvarlı kanal şeklinde yapılması planlanmış, 135 metre uzunluğunda duvarlı kanal inşa edilmiştir. .

-Silopi-Nerdüş Sol Sahil İkmal İnşaatı:

Nerdüş çayı üzerinde yeralan sulama kanalının 100 metrelik kesiminde heyelandan dolayı şebekeye su verilememektedir. Güvenlik nedeniyle bu güne kadar onarımı yapılamayan heyelanlı kesimin ikmal çalışmalarına başlanmıştır.

Tedaş Müessese Müdürlüğü

Şırnak ve bağlılarının kırsal dağıtım tesisleri (59 milyar TL), şehir şebekesi (50 milyar TL), köy şebekesi (47 milyar TL) işletme grubu yatırımları (500 milyon TL), makine- teçhizat yatırımları (4 milyar TL), idame ve yenileme (400 milyon TL) olmak üzere yaklaşık 161 milyar liralık yatırım, 1997 yatırım programındadır.

Türk Telekom Başmüdürlüğü

Şırnak merkezde 4096 kapasiteli santral mevcut olup, Şırnak merkez ve Silopi merkezde yer altı telefon şebeke çalışmalarına devam edilmektedir. İl hudutları dahilinde toplam 197 mezra ve köyde telefon mevcutken, telefonsuz olan 19 köyün haberleşme imkanına kavuşturulabilmesi için 60 milyar liraya ihtiyaç vardır.

Özel İdare Müdürlüğü

-Mülkiyeti Özel İdare Müdürlüğüne ait Şihan mevkiindeki 2250 adet tavuk kapasiteli çiftlik 1996 yılında Kaymakamlık Köylere Hizmet Götürme Birliğine kiraya verilmiş ancak şu an faaliyet gösterememektedir.

-İl Özel İdare Müdürlüğünün %30 hisse ile ortak olduğu Cizre hayvancılık İnşaat ve İthalat Şirketince süt, yoğurt ve hayvan üretim faaliyetlerine devam etmektedir.

-Yörenin kaplıca turizmini geliştirmek amacıyla Nestefan ve Beytüşşebep Zümrüt kaplıcaları iyileştirme çalışmaları 1998 yatırım programına alınmıştır.

-Jirki Halıcılık Projesi ile kış aylarında 1000, yaz aylarında 400 aileye iş imkanı sağlanmaktadır. El sanatlarını geliştirmek ve yörede iş imkanı yaratmak amacıyla 20 milyar lira ile 515 adet ağaç tezgah alınarak kurs ve evlere dağıtılmıştır. Ayrıca sanayi tipi kilim yıkama, çırpma ve gerdirme makineleri alınmış olup faaldir.

-Fiziki Güvenlik Yolları yapımlarına devam edilmektedir.

-Havaalanı yapımı için Cizre ve İdil sınırlarında kalan yaklaşık 677 dönüm arazi metrekaresi 30.000 TL.den kamulaştırılmış, hak sahipleri ile idare arasında tezyid-i bedel ve cebr-i tescil

davaları devam etmektedir. Şırnak Havaalanı Fizibilite çalışmaları Bankamızca yapılmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü

-Şırnak merkezde 100 işyeri ve çarşı grubundan oluşan Küçük Sanayi Sitesinin yapımına 1995 yılında başlanmış, 56 işyerinin kaba inşaatı bitmiştir. Temeli atılan 26 işyeri ve sitenin tamamlanabilmesi için 265.000.000 TL . ödeneğe ihtiyaç duyulmaktadır.

-Cizre S.S. Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi 160 üye ile kurulmuştur. Kooperatif kendi imkanları ile 7.200.000.000 TL.ye 170 dönümlük arazi satın almış, yer tespiti yapılmıştır.

-Silopi Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi kurulma aşamasındadır. Ayrıca, 120 işyeri kapasiteli Küçük Sanayi Sitesi yapımına devam edilmektedir.

-27.12.1996 tarih ve 9025 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen “Sınır Ticaretinin Düzenlenmesine İlişkin Karar” hükümleri çerçevesinde Sınır Ticareti Yönergesi hazırlanmış olup, müracaatları kabul etme safhasındadır. Bu güne kadar ilde sınır ticareti yapılmamıştır.

Kadastro Müdürlüğü

-Tapulama ve kadastro çalışmaları sonucunda Şırnak il merkezinde 6.662 parsel arazinin kadastro yapılmış, toplam 45.991 parsel taşınmazın kadastro bitirilip, tapuları dağıtılmıştır. İl bazında yaklaşık 45.000 parselin kadastro çalışmalarına devam edilmektedir.

4.2. Yatırımlarda Devlet Yardımları

Ulusal ekonomilerin ayakta durabilmesi, yeni nesillere istihdam yaratılabilmesi, üretim, ihracat ve refah düzeyinin artırılabilmesi için yatırım yapılması zorunlu olurken, özellikle Devletin ekonomideki payının azaltılmasının her kesim tarafından kabul gördüğü bir dönemde, ihtiyaç duyulan sanayi yatırımlarının Özel Sektör tarafından gerçekleştirilmesi bir mecburiyet haline gelmektedir.

Yatırım; getirisi uzun vadede oluşan ve değişen ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik şartlar nedeniyle yüksek risk taşıyan bir faaliyettir. Söz konusu yüksek riski azaltmak ve müteşebbisleri ülkenin ihtiyaç duyduğu yatırımlara yönlendirebilmek için, gelişmiş ülkeler dahil tüm ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de yatırımların Devlet tarafından desteklenmesi kaçınılmaz bir mecburiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Gümrük Birliği, Dünya Ekonomisine Entegrasyon ve yabancı sermayenin Ülkemize çekilmesi gibi hususlar dikkate alındığında Yatırımlarda Devlet Desteklerinin önemi daha da artmaktadır.

Esasen, Avrupa Birliği üyesi ÷lkeler dahi, tüm ÷lkelerde bölgesel ve sektörel amaçlara yönelik olarak mali kaynaklar nispetinde;

- **Nakit destek ve hibeler,**
- **Vergisel destekler,**
- **Kredi destekleri,**
- **Sermayeye iştirak,**
- **Arazi-Arza tahsisi,**
- **Eğitim, pazar araştırması ve AR-GE yardımları**

gibi Devlet Destekleri yaygın bir biçimde uygulanmaktadır.

÷lkemizde yatırımlara uygulanan Devlet Yardımlarını;

a- Yatırımlarda Devlet Yardımları,

b- KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) Yatırımlarında Devlet Yardımları

olmak üzere iki farklı sistemde ele almak mümkündür. KOBİ Yatırımları ile ilgili Devlet Yardımları belli büyüklüğe kadar olan İmalat Sektörü yatırımlarını hedef alırken, Teşvik Belgeli Sistem çerçevesinde yürütölen ve genel anlamda Yatırımlarda Devlet Yardımları adı altında ifade edilen destekler, belli bir büyüklüğün üzerindeki her tür sektör yatırımını kapsamaktadır.

a- Yatırımlarda Devlet Yardımları

Yatırımlarda Devlet Yardımları ile ilgili Mevzuat, 13 Ocak 1995 tarih ve 22170 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **26/12/1994 tarih ve 94/6411 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar"** 10 Mart 1995 tarih ve 2223 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **8/3/1995 tarih ve 95/6569 sayılı "Ek Karar"** ve 4 Nisan 1995 tarih ve 22248 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **95/2 Sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği** ile düzenlenmiştir. Ayrıca, söz konusu Mevzuatta 8 Aralık 1996 tarih ve 22841 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **19/9/1996 tarih ve 96/8639 sayılı "Ek Karar"** ,19 Mart 1997 tarih ve 22938 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **97/2 Sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği ve YPK'nun 22 Temmuz 1997 tarih ve 97/41 Sayılı kararı, 6 Ağustos 1997 tarih ve 97/45 Sayılı kararı ve 16 Ekim 1997 tarih ve 97/88 Sayılı kararı** ile ihtiyaçtan doğan bazı değişiklikler yapılmıştır. Daha sonra, 23 Ocak 1998 tarih ve 23239 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, **4325 No'lu Kanunla** Olağanüstü Hal Bölgesinde ve KÖY'lerde istihdam yaratılması ve yatırımların teşvik edilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Son olarak ta, 25 Mart 1998 tarih ve 23297 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, **23/2/1998 tarih ve 98/10755 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında Karar"** ile;

- Daha önceki Karar hükümlerine göre düzenlenmiş bulunan yatırım teşvik belgeleri ile ilgili uygulamalar, istinad ettiği Karar hükümlerine tabi olmak ve

- Ancak, talep edilmesi halinde 98/10755 sayılı Karar'la lehe gelen hükümler 26/12/1994 tarihli ve 94/6411 sayılı Karar ve bu Karar'da değişiklik yapan Kararlar hükümlerine göre düzenlenmiş olan yatırım teşvik belgelerine tatbik edilebilir olmak kaydıyla; 26/12/1994 tarih ve 94/6411 sayılı, 8/3/1995 tarih ve 95/6569 sayılı, 19/9/1996 tarih ve 96/8639 sayılı, 31/7/1997 tarih ve 97/9688 sayılı Kararlar yürürlükten kaldırılmıştır.

Son kararın uygulanmasına ilişkin esas ve usuller **6 Mayıs 1998 tarih ve 23334 sayılı** Resmi Gazete'de yayımlanan **98/1 sayılı** Hazine Müsteşarlığı tebliği ile düzenlenmiştir.

Daha önceki Karar hükümlerine göre düzenlenmiş bulunan yatırım teşvik belgeleri ile ilgili uygulamalar, istinad ettiği Karar hükümlerine tabi olmak ve saklı kalmak kaydıyla, 25 Mart 1998 tarihinden sonra yürürlükte olan Karar çerçevesinde destek unsurlarının uygulanması açısından;

Gelişmiş Yörelere: İstanbul ve Kocaeli il sınırları ile Ankara, İzmir, Bursa, Adana ve Antalya Büyükşehir Belediye sınırları dahil,

Normal Yörelere: Gelişmiş Yörelere ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere dışında kalan iller,

Kalkınmada Öncelikli Yörelere: Bakanlar Kurulu Kararı ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere olarak belirlenen iller, olarak tespit edilmiştir.

23/2/1998 tarih ve 98/10755 sayılı karar çerçevesinde Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan "Teşvik Belgesi" kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar için, yatırım veya işletme dönemlerini kapsayan aşağıdaki destek unsurları uygulanmaktadır;

- **Gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası,**
- **Yatırım indirimi,**
- **İthalde Katma Değer Vergisi erteleme,**
- **Yerli makine ve teçhizat alımında Katma Değer Vergisi desteği,**
- **Vergi, resim ve harç istisnası,**
- **Enerji desteği,**
- **Arsa tahsisi,**
- **Yatırımları Teşvik Fonu'ndan kredi tahsisi.**

Yukarıda sayılan destek unsurlarının ne şekilde uygulanacağı Hazine Müsteşarlığı'na belirlenmektedir.

Destek Unsurlarından Yararlanma

Destek unsurlarından yararlanabilmek için esas ve usulleri Müsteşarlıkça belirlenecek Yatırım Teşvik Belgesinin temin edilmesi zorunludur. Yatırımın, teşvik belgesine bağlanabilmesi için asgari sabit yatırım tutarının, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde 25 Milyar Türk Lirası, diğer yörelerde ise 50 Milyar Türk Lirası olması gerekmektedir.

Yatırım teşvik belgesi kapsamında, Gelişmiş Yörelerde aşağıda belirtilen sektörlerdeki yatırımlar ile bu yörelerde Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen Organize Sanayi Bölgelerindeki yatırımlar, Normal Yöreler ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki yatırımlar ve KOBİ kapsamına giren işletmelerce gerçekleştirilecek yatırımlar, yukarıda sayılan destek unsurlarından yararlanabilir.

Gelişmiş Yörelerde gerçekleştirilecek yatırımlardan teşvik belgesine bağlanabilecek ve destek unsurlarından yararlandırılacak yatırımlar aşağıda verilmiştir;

- Elektrik enerjisi üretimi yatırımları (otoprodüktör yatırımları dahil),
- Altyapı yatırımları,
- Yap-işlet ve/veya yap-işlet-devret modeli çerçevesinde yapılacak yatırımlar,
- Ar-Ge, tasarım, yeni ürün ve model geliştirmeye yönelik yatırımlar,
- Çevre korumaya yönelik yatırımlar,
- Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknoloji yatırımları,
- Elektronik sanayi yatırımları,
- Gemi ve yat inşa yatırımları,
- Tersane yatırımları (gemi inşa ve onarımını sağlayan tesisler),
- Teknopark, bilişim teknolojisi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları dahil olmak üzere Müsteşarlıkça belirlenecek diğer hizmet yatırımları,
- Mevcut yatırımın Kalkınmada Öncelikli Yöreler ile yurt dışına nakli sonucunda aynı mahalde gerçekleştirilmesi kaydıyla, Müsteşarlıkça uygun görülecek yatırımlar,
- Tevsi, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme, darboğaz giderme, entegrasyon ve tamamlama yatırımları,
- İleri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdam artırıcı özelliklerden bir veya birden fazlasını içeren ve sabit yatırım tutarı 50 Milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasının üzerindeki komple yeni yatırımlardan Müsteşarlıkça uygun görülecek yatırımlar.

Yatırımlara Sağlanan Destek Unsurları

Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası: Yatırım teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat (hammadde, aramalı ve işletme malzemeleri hariç) ithalatı, yürürlükteki İthalat rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu'ndan istisna tutulmaktadır.

Teşvik belgesi ve buna bağlı liste kapsamındaki makine ve teçhizatın ithaline ilişkin işlemler, gümrük mevzuatı çerçevesinde gümrük idaresince yerine getirilir. Uygulamaya ilişkin usuller, Müsteşarlık ve Gümrük Bakanlığı'nca (Gümrük Kontrol Genel Müdürlüğü) müştereken tespit edilir.

Yatırım İndirimi: 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun ek 3. Maddesi hükmü uyarınca yatırım indirimi uygulaması açısından, yatırım teşvik belgesi kapsamında Gelişmiş Yörelere ve Normal Yörelere gerçekleştirilecek yatırımlar (Organize Sanayi Bölgelerinde gerçekleştirilecek yatırımlar ile KOBİ'lerce yapılacak yatırımlar dahil) Özel Önem taşıyan sektör yatırımlarıdır.

Yatırım indirimi, Normal Yörelere ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile yukarıda izah edilen şekilde Gelişmiş Yörelere yapılacak yatırımlara %100 oranında uygulanır. Yatırım indiriminin artırılması halinde, Kalkınmada Öncelikli Yörelere için azami oran uygulanır. Yatırım indirimi uygulaması yönünden yatırımcının Müsteşarlığa müracaat tarihinden itibaren yapacağı harcamalar dikkate alınır.

İthalde KDV Ertelemesi: Teşvik Belgesi kapsamında ithal edilecek makine ve teçhizat, 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekilde Katma Değer Vergisi ertelemesinden yararlanır. İlgili mevzuatta öngörülen istisna hükümleri saklıdır.

Müsteşarlık tarafından verilen teşvik belgesinde yer alan yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gereken Katma Değer Vergisi, bu verginin fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenir. Erteleme süresince zaman aşımı işlemez.

Yerli Makine ve Teçhizatta KDV Desteği: Teşvik belgesi kapsamında yurt içinden satın alınan ve yerli katkı oranı %50'nin (gemi ve yat inşa yatırımlarında %30) üzerinde bulunan makine ve teçhizata ilişkin Gelişmiş ve Normal Yöreleredeki yatırımlarda Katma değer vergisi oranındaki değer, Kalkınmada Öncelikli Yöreleredeki Yatırımlarda ise Katma Değer Vergisi oranına 10 puan eklenmek suretiyle bulunacak değer üzerinden yatırımcılara Fon'dan ödeme yapılır. Bu ödeme, gemi ve yat inşa yatırımlarında sabit yatırım tutarı üzerinden yatırımcılara ödenir.

KDV desteği ile ilgili olarak yatırımın bulunduğu il valiliğine veya yatırımcının kendisinin tayin edeceği yeminli mali müşavire doğrudan başvurularak işlemler yürütülür.

Vergi, Resim ve Harç İstisnası: 3/12/1988 tarihli ve 3505 sayılı Kanun'un Geçici 2'nci maddesine göre yatırımcının, yatırımın tamamlanmasına müteakip 2 yıl içinde 10.000 ABD Doları tutarında ihracat yapacağına dair taahhütte bulunması kaydıyla;

- Şirket kuruluşu,
- Yatırım termin süresi içinde kalınmak kaydıyla teşvik belgesinde öngörülen özkaynak tutarını geçmemek üzere sermaye tezyidi,
- Teşvik belgesinde öngörülen yabancı kaynak tutarını geçmemek üzere bir yıl ve daha uzun vadeli olarak yurt içinden ya da dışından sağlanacak yatırım kredileri,
- Teşvik belgeli yatırıma ilişkin gayrimenkul ve gayrimenkule müteferri aynı hakların aynı sermaye olarak konulması halinde bunların şirket adına tapuya tescil, işlemleri ve bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenecek kağıtlar 1/7/1964 tarihli ve 488 sayılı Kanuna göre Damga Vergisinden ve 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Kanuna göre harçlardan istisna edilir.

Enerji Desteği: İlgili mevzuatla belirlenen esas ve usuller çerçevesinde teşvik belgeli yatırımlara enerji desteği sağlanır.

Yatırımları Teşvik Fonu'ndan Kredi Tahsisi : Fon'dan sadece, yatırımlarda Devlet yardımları ile ilgili teşvik mevzuatı çerçevesinde araştırma-geliştirme (Ar-Ge), teknopark, çevre korumaya yönelik Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknolojik yatırımlar ile KOBİ yatırımlarının teşviki, desteklenmesi ve yönlendirilmesi amacıyla Müsteşarlıkça belirlenecek limitler dahilinde kredi tahsisi yapılabilmektedir.

Ayrıca, Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde vergi teşvikleri uygulamak ve yatırımlara kamu arsa ve arazisi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkanlarını artırmayı amaçlayan, 4325 No.lu Kanun kapsamında çeşitli teşvikler getirilmiştir.

Bu Kanunda geçen Olağanüstü Hal Bölgesi; 4325 No.lu Kanunun yürürlüğe girdiği 1 Şubat 1998 tarihinde, Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir alanına dahil iller ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca belirlenen fert başına GSYİH miktarları 1.500 ABD Doları veya daha az ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi -0.5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulunca tespit edilen; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Şanlıurfa ve Yozgat illerini kapsamaktadır.

Bu Kanun kapsamında getirilen teşvikler ise şöyledir;

Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası: 1.1.1998 tarihi ile 31.12.2000 tarihi arasında; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu illerdeki işyerlerinde fiilen ve sürekli olarak 10 ve daha fazla işçi

çalıştırmaları şartıyla, münhasıran bu iş yerinden elde ettikleri kazançları işe başlama tarihinden itibaren yatırım dönemi dahil 5 vergilendirme dönemi gelir ve kurumlar vergisinden müstesnadır.

Çalışanlardan Kesilen Vergilerin Ertelenmesi: 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, 1.2.1998 tarihini izleyen aybaşından itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 1.2.1998 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçilerin, ücretlerinden kesilen ve beyan edilerek tahakkuk ettirilen gelir ve damga vergileri, beyanname verme süresini izleyen ikinci yılın aynı döneminde ödenir.

İşletmelerde Vergi, Resim, Harç İstisnası: 1.2.1998 tarihinden 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yapılacak teşvik belgeli yatırımlarla ilgili olarak;

- Arazi veya arsa tedariki ile ilgili olarak ivazlı veya ivazsız devir, temlik, kamulaştırma, satış vaadi sözleşmesi, intifa ve iştirak hakkı, alım, satım, kira, geri alma, geri verme, ifraz, tevhid, tescil, cins değişikliği, rehin ve ipotek tesis ve terkinini, ıslah ve değişiklik işlemleri ile bu işlemler dolayısıyla düzenlenen kağıtlar,

- Kredi verilmesi ile ilgili işlemler, bu konuda düzenlenen kağıtlar ve kredi işlemleri nedeniyle her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben alınan paralar veraset ve intikal vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, emlak vergisi ve harçlar ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre alınan vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

Sigorta Primi İşveren Payları: 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, 1.2.1998 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 1.2.1998 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73'ncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesi Hazinece karşılanmaktadır.

Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi: 23 Ocak 1998 tarih ve 23239 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4325 Sayılı Kanunun 8'inci maddesiyle Kalkınmada Öncelikli Yörelerde; organize

sanayi bölgelerine öncelik verilmek üzere en az 10 kişilik istihdam öngören teşvik belgeli yatırımlar için gerçek ve tüzel kişilere, Hazineye ait arazi ve arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir hükmü getirilmiştir. Bu maddenin uygulanması ile ilgili hükümler Maliye Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenecektir.

Yatırımın Finansmanı:Teşvik belgesi kapsamındaki yatırımların finansmanında uygulanabilecek asgari özkaynak oranları aşağıda belirtilmiştir;

- **Kalkınmada Öncelikli Yörelere yapılacak yatırımlarda** %20,
- **Normal ve Gelişmiş Yörelere yapılacak yatırımlarda** %40,
- **Ro-Ro taşımacılığı, havayolu kargo taşımacılığı yatırımları** %25,
- **Gemi inşa, yat inşa, gemi ithali ve uçak ithali yatırımları** %15,
- **Finansal kiralama şirketlerinin yapacağı kiralama yatırımları** %10,

Teşvik belgeli yatırımlar kapsamında dış kredi ve yurtiçinden döviz kredisi (iç kredi ile birlikte kullanılması dahil) temin edilmesi halinde, özkaynak oranları %20'ye kadar indirilebilir. Ayrıca, ihraç edilmek üzere inşa edilen gemi ve yatlar (deniz araç ve gereçleri dahil) ile Müsteşarlıkça uygun görülen Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde gerçekleştirilecek yatırımlarda bu sınırlara bağlı kalınmaz.

Yatırıma Fon kaynaklarından kredi desteğinin öngörülmesi halinde, bu kredi ile dış kredi yukarıda belirtilen %80 limitlerini aşmamak üzere birlikte kullanılabilir. Yatırımların finansmanında; yeniden değerlendirme fonu, özkaynak olarak mütalaa edilmez.

Madencilik yatırımları (Görünür rezerve oturtulmuş istihraç yatırımları, maden istihracı ile beraber entegrasyon yatırımları ve maden aramaya yönelik yatırımlar dahil), kalkınmada öncelikli yörelere uygulanan destek unsurlarından yararlanmaktadır.

b- KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları

Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Teşvik Belgeli olarak Devlet Yardımlarından yararlanmaları ilk kez, 16 Ekim 1996 tarih ve 22789 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **19/9/1996 tarih ve 96/8615 sayılı** "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" ve 31 Ekim 1996 tarih ve 22803 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 96/3 sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği ile sağlanmıştır. Son olarak ta, 7 Mart 1998 tarih ve 23279 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **23/2/1998 tarih ve 98/10669 sayılı** Kararla KOBİ yatırımlarına ilişkin Devlet yardımları yeniden düzenlenmiş ve 96/8615 sayılı Karar yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu Karar kapsamında; imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan, işyerinde en fazla 150 işçi çalıştıran, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç

ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı 50 Milyar Türk Lirasını aşmayan işletmeler KOBİ kapsamında değerlendirilmiş ve Devlet Yardımlarından faydalanmaları imkanı yaratılmıştır.

KOBİ'lere sağlanan başlıca destek unsurları;

- **Yatırımları Teşvik Fonundan Kredi,**
- **Gümrük Vergisi ve Fon İstisnası,**
- **Yatırım İndirimi,**
- **Makine ve Teçhizat Alımında Katma Değer Vergisi (KDV) Desteği,**
- **Vergi, Resim ve Harç İstisnası,**

olarak sıralanabilir.

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yurt içinde imal edilmiş makine ve teçhizatın satın alınması halinde, makine ve teçhizata ilişkin Katma Değer Vergisi, Fon'dan KDV desteği olarak yatırımcılara ödenir. Bu ödeme; Kalkınmada Öncelikli Yörelerde, Katma Değer Vergisine 10 puan ilave edilerek yapılır. KDV desteğinden yararlanabilmek için satın alınan makine ve teçhizatın yeni ve kullanılmamış olması gerekmektedir.

Acil Destek kapsamında yer alan; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Rize, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli ve Van illerindeki KOBİ'lere öncelikli olarak Yatırımları Teşvik Fonu'ndan kredi tahsis edilmektedir.

Fon kaynaklı krediler sadece makine ve teçhizat ile hammadde (enerji hariç) alımlarına yönelik olarak kullanılabilir. Yurtiçinden kullanılmış olarak temin edilecek makine teçhizat için Fon'dan kredi tahsisi yapılmaz.

KOBİ'lere Fon'dan, Acil Destek Kapsamındaki illerde 30 Milyar TL., Kalkınmada Öncelikli Yörelerde 20 Milyar TL., diğer yörelerde 15 Milyar TL.'na kadar olmak üzere Fon kaynaklı yatırım kredisi tahsis edilebilir. Ayrıca, KOBİ'lere Fon'dan 10 Milyar TL.'na kadar Fon kaynaklı işletme kredisi de tahsis edilebilir.

Fon kapsamındaki kredilerin kullanımında yatırımcının krediye konu toplam yatırımın Acil Destek Kapsamındaki illerde en az %10'unu, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde en az %20'sini, diğer yörelerde en az %30'unu öz kaynaklardan karşılması gerekmektedir.

KOBİ'lere Fon kaynaklarından kullanılan kredilerin faizleri; Acil Destek Kapsamındaki illerde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde %20 , diğer yörelerde yapılacak yatırımlarda ise %30'dur. KOBİ'lere kullanılacak Fon kaynaklı yatırım kredilerinde azami vade 4 yıl, işletme kredilerinde 2 yıldır. Yatırım kredilerinde 1 yıl ödemesiz dönem uygulanır.

KOBİ Desteklerinden Yararlanılması

KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Halk Bankası (Halkbank) tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. KOBİ Teşvik Belgesi alınabilmesi için, yatırımcı kendisi için en uygun olan Halkbank Şubesine başvurmakta, şube tarafından talebin uygun görülmesi halinde kendisinden istenen bilgi ve belgeleri yine ilgili şubeye vermektedir. Fon kaynaklı kredi kullandırılmasına yönelik alınacak teminata ait esaslar Halkbank tarafından belirlenmektedir. Halkbank tarafından Teşvik Belgesi talebi olumlu karşılanan Yatırımcılara, Bankanın başvurusu üzerine, Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nce Teşvik Belgesi verilmektedir.

Yatırım Teşvik Belgesi şart ve karakteristiklerinin gereği gibi yerine getirilememesi halinde, Hazine Müsteşarlığı destek unsurlarının kısmen veya tamamen kaldırılarak, yararlanılan desteklerin geri alınmasını sağlama yetkisine sahiptir.

Yatırımın gerçekleşmesi ile ilgili takip, kontrol ve sorumluluk Halkbank'a aittir. Yatırımın, Yatırım Teşvik Belgesinde kayıtlı destek unsurlarından birinin uygulanmasını müteakip en geç 6 ay içerisinde tamamlanması esastır. Yatırım süresi Teşvik Belgesinde kayıtlı destek unsurlarından birinin uygulanmasını müteakip başlamakta ve verilen süre içinde tamamlanamayan yatırımlarla ilgili olarak ise, Müsteşarlıkça KOBİ Teşvik Belgesi iptal edilerek, sağlanmış olan destek unsurları 6183 sayılı Kanun çerçevesinde ilgililerden geri alınmaktadır.

Yatırımların gerçekleşmemesi veya Yatırım Teşvik Belgesinin iptal edilmesi halinde, yararlanılan Fon kaynaklı kredi faiz oranı; Fon kaynaklı kredinin ilk kullanıldığı tarihten, yatırımcının kredi anapara ve faizlerini vadelerinde ödenmemesi halinde ise temerrüde düşülen tarihten itibaren, Halkbank'ın kısa vadeli ticari kredilere uygulayacağını ilan ettiği faiz oranına yükseltilecek, anaparanın (kredinin), buna göre hesaplanacak faizi ile birlikte yatırımcıdan Halkbank tarafından tahsili söz konusudur.

4.3. Şırnak İline Verilen Teşvikler

Yatırımların özendirilmesinde uygulanabilecek yatırım teşvikleri açısından Şırnak ili Kalkınmada Öncelikli İller arasındadır. Şırnak ilinde yatırım teşvik ve izin belgesi almış yatırım projeleri ile Güneydoğu Anadolu ve Türkiye karşılaştırması Tablo 43'de verilmektedir.

TABLO 43. ŞIRNAK İLİNE VERİLEN TEŞVİK BELGELERİNİN G.DOĞU ANADOLU VE TÜRKİYE İLE MUKAYESESİ (MİLYAR TL)

YIL	TÜRKİYE			GÜNEYDOĞU ANADOLU			ŞIRNAK		
	Belge sayısı	Top.Yat. Tutarı	İstihdam (Kişi)	Belge sayısı	Top.Yat. Tutarı	İstihdam (Kişi)	Belge sayısı	Top.Yat. Tutarı	İstihdam (Kişi)
1986	2491	11.845	146.588	125	683	7.863	2	1.8	81
1988	2741	25.786	269.170	137	1.165	7.834	1	0.975	30
1989	3257	54.524	205.255	405	3.254	14.749	1	1.5	25
1990	3140	67.626	181.948	1.130	17.348	38.393	16	37	327
1991	1774	95.664	171.683	258	10.000	19.141	3	9	71
1993	3053	561.811	498.449	96	32.357	5.004	2	44	105
1996	5024	2.597.129	271.645	315	204.247	17.773	9	1.034	240
1997	5144	3.408.198	335.555	415	237.999	19.395	20	4.010	573
1998*	1692	1.613.958	109.766	143	149.660	10.088	8	2.633	315

Kaynak: T.C. Hazine Müsteşarlığı (*30.Nisan 1998 itibariyle).

Tablo 43’de görüldüğü gibi Şırnak ili Yatırım Teşvik Belgeleri , Belge Sayısı ve Toplam Yatırım Tutarı olarak Türkiye ve Bölge değerlerinin altında kalmaktadır.

5. ÖNERİLEN YATIRIM KONULARI

Türkiye’de sanayi faaliyetlerini yurt düzeyine eşit ve homojen bir biçimde dağıtmak, somut olarak 80 ili birbirine yakın gelişmişlik düzeylerine ulaştırmak, gerçekleşmesi imkânsıza yakın bir düşür ve kapitalist gelişmenin mantığına da aykırıdır. Bu sosyal ve siyasi hedef, ne klâsik sanayileşme süreçlerinde ne de bir zamanların merkezi planlı ekonomilerinde gerçekleştirilebilmiştir.

Özel sektörün bölgesel planlar çerçevesinde teşvikler ve sübvansiyonlarla Doğu ve Güneydoğu gibi bölgelere gitmekte zorlandığı veya gitmediği, bu tür kalkınma ve sanayi politikaları-programlarının genellikle büyük kaynak israflarına yol açtığı bilinmektedir. Ancak, bu bölgelere bir şeyler yapmak, oradan gelen insanları metropollerde istihdam etme maliyetinin daha altındaki maliyetlerle yapılan tesislere ve hizmetlere yerleştirmek gereği de ortadadır.

Takip eden sayfalarda, küçük, orta ve büyük ölçekli sayılabilecek birçok yatırım konusu verilecektir. Ancak, mali göstergeler bölümünde ortaya konulduğu gibi sermaye temerküzünün en alt düzeylerde olması ve dolayısıyla yerel özel teşebbüsün oldukça sınırlı

boyutta varlığı veri olarak alındığında, bu yatırımları hangi müteşebbislerin gerçekleştireceği sorusunu cevaplandırmak güçtür. Devletin ekonomideki müdahalesini en aza indirmeyi amaçlayan mevcut iktisat politikası göz önüne alındığında bu sorunun cevabı daha da güçleşmektedir.

Görünen odur ki, yatırım ortamını zenginleştirip yatırım eğilimlerine ivme kazandırma etkisi kabul edilen altyapı projelerinin zaman içinde kesintisiz gerçekleştirilmesine paralel olarak yapılması gereken; *fakirliği* yenmeye yönelik mikro projeleri bir hareket noktası olarak almaktır. Yerel ölçekte gelir düzeyinin bu tür proje ve programlarla kademeli olarak iyileştirilmesinin beraberinde getireceği yatırım cazibesini artırıcı etkilere paralel olarak da orta ve büyük ölçekli projelerin gerçekleştirilmesine dönük çabaların yoğunlaştırılmasında fayda görülmektedir.

Bu düşünceler doğrultusunda, Şırnak ili için aşağıda mikro-projelerden başlayarak küçük, orta ve büyük ölçekli yatırım konuları verilmektedir. Mikro-proje olgusunun ülkemizde fazlaca bilinmemesi gerçeğinden hareketle basit bir tanımlamaya yer vermenin faydalı olacağı mülhaza edilmektedir. Geçmiş dönemde ve halen Uzak Doğunun “Asya Kaplanları” tabir edilen ülkelerinde uygulanan, kırsal göçü önlemeye yönelik, geçimlik gelir getirici ve daha çok aile bünyesinde yapılabilecek yatırım konuları mikro-proje veya mikro-girişim kapsamında mütalâa edilmektedir.

Mikro-girişim/proje olgusu çerçevesinde Şırnak iline yönelik yatırım konuları aşağıda sıralanmıştır:

1) Arıcılık: Aile içinde yapılabilecek mikro-girişim konularından biridir. Asgari 50 adet fenni kovan bir ailenin geçimini sağlayabilir. Yöredeki çiçeklerin yeterli olduğu dönemlerde yörede, yeterli olmadığı dönemlerde değişik yörelere taşınarak bal üretiminin sürekliliği sağlanabilir. Daha az sayıda kovanla da işe başlanabilir, bakımı kolaydır. Teknik bilgi il veya ilçe tarım müdürlüklerinden kolayca sağlanabilir. Bu tür girişim için Tarım Bakanlığı ve Ziraat Bankası aracılığı ile kovan tedarik edilebilir. Ayrıca, piyasadan da tedarik etmek mümkündür. Yine, bu konuda Ziraat Bankası’ndan kredi de sağlanabilir. Tablo 18’den de görüleceği gibi, arıcılık konusunda yörede belirli bir faaliyet ve bilgi birikimi mevcuttur.

2) İpek Böcekçiliği : Şırnak iline ait hayvan varlığını gösteren Tablo 18’de görüldüğü gibi, halen Şırnak’da mikro-girişim konusu olarak ipek böcekçiliği yapılmaktadır. Türkiye dış ticaret istatistiklerinde son yıllarda ipek ithalatının arttığı görülmektedir. Bu nedenle, ipek böcekçiliğini yapanların veya yapacakların pazar sorunu olmayacaktır. Önemli olan, bölgede

tarıma elverişli olmayan, ancak sulama imkânı olan yerlerde, özellikle su boylarında, ipek böceğinin yiyeceği olan dut ağaçlarını ve dolayısıyla dut yaprağını yetiştirmektir. Dut ağacı bilindiği kadarıyla kolay yetişen bir ağaç türüdür. Senede birkaç defa sulamak yeterlidir. İpek böceği yetiştirmek için 15 m² lik bir kapalı alan veya evin bir odası yeterlidir.

3) Kültür Irkı Sığır Yetiştiriciliği : Günümüz Türkiye'sinde her yöre için et ve süt verimliliği denenmiş kültür ırkı sığır türleri mevcuttur. Kırsal alanda yaşayan ailelerin geçimini sağlayacak ve günlük süt verimi 20-25 kg arasında olan kültür ırkı inekler gereklidir. Her ailenin en az bir adet inek beslemesi halinde, 5 kg süt ailenin tüketimine ayrılması, geriye kalan sütün de satılması ile bir ailenin geçimi sağlanabilir.

4) Kültür Irkı Koyun Yetiştiriciliği : Kültür ırkı koyun türlerinden yılda iki sefer kuzulayan ve her batında iki kuzu verenler mevcuttur. Bu tür koyunlar daha çok evde ve ahırda beslendiğinden büyük çaplı otlaklara ihtiyaç duyulmaz. Yine, kırsal alanda bu tür koyunlardan en az 10-20 baş beslenmesi halinde bir ailenin geçimi sağlanabilir. Damızlık koyunların yününden, yavruladığı dönemde sütünden ve kuzularının satılması halinde bu satışlardan gelir elde edilir. Tarım Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatlarından bu tür koyunların hastalıklara karşı aşılmasında ve istenirse suni tohumlamada yararlanmak imkân dahilindedir. Bu tür mikro-girişim için bireysel ve grup kefaleti ile T.C. Ziraat Bankası'ndann kredi alınabilir.

5) Yaşam Mahallerine Bitişik Mekanlarda Tavuk, Hindi, Kaz ve Ördek Yetiştiriciliği

Köy ve kasabalarda aile bütçesine katkı amacıyla, evin arka bahçesinde tavuk, horoz, hindi, kaz veya ördek yetiştirmek mikro- girişimler arasında sayılmaktadır. Sınırlı sayıda olması nedeniyle bakımı kolaydır. Bu tür kümes hayvanlarının etinden, yumurtasından hane halkının ihtiyacı karşılandıktan sonra kalan ürün mahalli pazarlarda satılarak aile bütçesinin açığı karşılanabilir.

6) Badem Ağacı Yetiştiriciliği : Badem ağacı susuz ve tarıma elverişli olmayan alanlarda yetiştirilebilen bir ağaç türüdür. Senede bir defa ağaçların diplerini çapalamak yeterlidir. Kıştan sonra çabuk çiçek açan badem ağacından, iklimi tekdüze olan bölgelerde her yıl ürün almak mümkündür. Büyük şehirlerdeki kuru yemiş satan dükkanlarda Datça yöresi bademleri dışında, ithal badem (Amerikan kökenli) satılmaktadır. Neden olarak, badem içi tanelerinin aynı büyüklükte, kırksız ve iri olması gösterilmektedir. Tatlı ve acı badem içinin kuruyemiş,

tatlı-pasta-kek yapımı, kozmetik, boya, cilâ ve ilâç yapımında kullanılmaktadır. Badem kabuğu yakacak veya metal işleme sanayiinde parlaticı olarak kullanılmaktadır.

İthal ürünlerle rekabet edebilmek ve ağaç başına yüksek verim alabilmek için kültür badem ağacı denilen, üretme çiftliklerinde çoğaltılan ve ağacı fazla büyük olmayan ve bu nedenle ürünün toplanması kolay olan fidanları bölgedeki ailelerin yetiştirmesi aile, bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Badem ağaçlarını engebeli arazide doğrudan veya teraslama yoluyla yetiştirmek mümkündür. Tarım Bakanlığı'na bağlı Devlet Üretme Çiftlikleri'nden badem fidanları temin edilebilir.

7) Ceviz Ağacı Yetiştiriciliği: Halen Şırnak ilinde ceviz yetiştiriciliği yapılmaktadır (bakınız Tablo 17). Ancak, ağaç başına verimi artırmak için geleneksel ceviz ağacı yerine, kültür ırkı ceviz ağaçlarını yetiştirmek daha avantajlı olacaktır. Badem ağacında olduğu gibi, ceviz ağacı da fazla bakım istemeyen ve tarıma elverişli olmayan engebeli arazide yetişebilen bir ağaç türüdür. Ceviz içi kuru yemiş, kek-pasta ve tatlılarda tüketilmekte ve yenmesi doktorlar tarafından kolesterolü düşürücü özelliği nedeniyle tavsiye edilmektedir. Ayrıca, yeşil olan dış kabuğu yün boyamasında, sert kabuğu da yakacak olarak kullanılmaktadır. Ceviz ağacının kerestesi mobilya sektöründe aranan bir ahşap malzeme olması yanında, kök kısmı da tüfek kundağı yapımında kullanılmaktadır. Ceviz ağacı yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması bölge ekonomisine katkı sağlayacaktır.

8) Üzüm Yetiştiriciliği: Üzüm asması ülkemizin her yöresinde yetişmektedir. Dikim yapılan arazinin otlardan temizlenmesi için yapılan belleme, asma başına verimi artırmak için budama ve göztaşı ile ilâçlama dışında fazla bir bakım gerektirmez. Sulanmayan ve engebeli arazide de yetiştirmek mümkün olan üzüm asmasından çeşitli türlerde üzüm elde edilmektedir. Belli başlı kullanım alanları arasında sofralık, şurup, pekmez, şarap, sirke, pestil ve kuru üzüm sayılabilir. Bunun yanında, üzüm asmasının yaprağından da yaprak sarması yapılmaktadır.

Bir ailenin geçimini sağlayacak bir üzüm bağının büyüklüğü asgari 3 dekadır. Burada önemli olan nokta, yetiştirilecek üzüm çeşidinin hangi piyasaya dönük olacaktır.

9) Hanehalkı Tarafından Yapılan El Sanatları

Hanehalkı bünyesinde yapılabilen el sanatlarından veya küçük sanatlardan biri veya birkaçı bir arada yapılabilir. Örneğin, bir kazak, hırka veya çorap ören bir makine ile piyasaya dönük üretim yaparak bir ailenin geçimini sağlaması mümkündür. Fazla bir ustalık

gerektirmez, Halk Eğitim Müdürlüklerinden alınabilecek kısa süreli kursların sonunda gerekli ve yeterli beceriler kazanılabilir.

10) Şal Dokumacılığı: Yöreye özgü olan şal dokumacılığı başka bir iştiğal konusu olabilir. Özellikle sıcak mevsimlerde yöresel özelliklere uygun giyim çeşitleri de yapılabilmektedir. El emeğine dayalı bu dokuma türü otantik özelliklere sahip olup, turistik açıdan da piyasa değeri bulunmaktadır.

11) Kilim Dokumacılığı: Yine, benzer bir el sanatı kilim dokumacılığıdır. Aile içinde yapılabilecek bir veya iki tezgahla başlanarak yapılabilecek, aile ekonomisine katkısı azımsanmayacak kadar önemli bir iştiğal konusudur. Benzer şekilde, hali hazırda İl Özel İdaresi tarafından başlatılmış olan **Jirki Kilimcilik Projesi** merkez ve ilçeler düzeyinden köylere doğru yaygınlaştırılarak kırsal alanda yaşayan ailelerin bütçelerine ek katkı yapmaları sağlanabilir.

Yukarıda verilen mikro-girişim projelerine ilave olarak bölgede yapılabilecek küçük ve orta ölçekli yatırım konuları aşağıda verilmiştir. Bu yatırım konuları şimdiye kadar geliştirilmiş fizibilite projelerinden derlenmiş olup, gerek fiziki yatırım tutarları gerekse işletme sermayesi yatırımları ABD doları bazında verilmiştir. TL bazında hesaplanan proje değerleri ülkemizde yaşanan enflasyona bağlı olarak çabuk aşınmaktadır. Dolar bazında hesaplanan yatırım tutarları cari TL-Dolar kuru ile çarpılırsa, yatırımın TL bazında o günkü değeri kolayca hesaplanabilir ve böylece yatırım tutarlarının güncel olması sağlanır. Aşağıda verilen yatırım konularında fiziki yatırım tutarını oluşturan kalemlerden *arsa yatırımı* yatırımın yapılacağı yere göre oynayabilir. Yekûn teşkil eden kalemlerden makine-ekipman yatırımı her yerde aşağı yukarı aynıdır. Başka bir ifade ile, ya önemli ölçüde yurtdışından ithal edilecek, ya da yurtiçindeki büyük firmalardan tedarik edilecektir.

TABLO 44: ŞIRNAK İLİ İÇİN ÖNERİLEN SANAYİ YATIRIMLARI VE YATIRIM TUTARLARI (ABD \$)

Sıra	Yatırım Konusu	Kapasite	YATIRIM TUTARI		
			Fiziki Yatırım	İşletme Sermayesi	Toplam Yatırım Tutarı
1	PVC Tabanlı Ayakkabı Üretim Tesisi	300.000 çift/yıl	778.333	233.567	1.011.900
2	Gömlek Üretim Tesisi	250.000 adet/yıl	1.115.525	565.033	1.680.558
3	Penye Örme İmalâtı	1.600.000 adet/yıl	4.664.662	1.229.830	5.894.492
4	Soğuk Hava Deposu	3.400 m ²	545.133	5.900	551.033
5	Straygarn Yün İpliği Üretim Tesisi	1.000 ton/yıl	3.621.743	1.429.961	5.051.704
6	Tuğla ve Kiremit Üretim Tesisi	16 milyon adet/yıl tuğla 4 milyon adet/yıl kiremit	1.082.080	390.936	1.473.016
7	Un Üretim Tesisi	150 ton/24 saat	1.019.869	706.144	1.726.013
8	Isı Cam Üretim Tesisi	60.000 m ² /yıl	5.528.084	4.290.851	9.818.935
9	Pantolon Üretim Tesisi	300.000 adet/yıl tek vardiya	852.727	413.636	1.266.363
10	El Halıcılığı	20.000 m ² /yıl	215.957	79.054	295.011
11	Galvanizli Oluklu ve Düz Sac Üretim Tesisi	19.200 ton/yıl üç vardiya	1.928.933	663.083	2.592.016
12	Yem Üretim Tesisi	20.000 ton/gün tek vardiya	900.515	99.485	1.000.000
13	Zirai Aletler Üretim Tesisi	Diskaro 903 ad/y, Tırmık 776 ad/y, Kültivatör 779 ad/y, Harman Makinası 359 adet/yıl	343.298	121.563	464.861
14	Un ve Ekmek Üretim Tesisi	63.000 ton/yıl buğday; 11 milyon adet/yıl ekmek	744.466	862.266	1.606.732
15	Styropor Üretimi	12.500 m ³ /yıl tek vardiya, üç ayrı tip	1.169.845	159.522	1.329.367
16	Bisküvi Üretim Tesisi	9.400 ton/yıl tek vardiya	4.652.465	1.339.634	5.992.099
17	Çikolata Üretim Tesisi	6.000 ton/yıl üç vardiyada	4.044.880	2.425.333	6.470.213
18	Karton ve Mukavva Kutu Üretim Tesisi	550 ton/yıl karton+mukavva, tek vardiya	477.636	112.472	590.108

Sıra	Yatırım Konusu	Kapasite	YATIRIM TUTARI		
			Fiziki Yatırım	İşletme Sermayesi	Toplam Yatırım Tutarı
19	Mezbaha ve Soğuk Hava Deposu	500 ton/yıl et kesimi, tek vardiya	197.235	7.765	205.000
20	Battaniye İmalatı	90.000 adet/yıl tek vardiya	2.806.418	920.855	3.727.273
21	Polipropilen Çuval Üretim Tesisi	3.750.000 adet/yıl çuval	1.085.200	303.750	1.388.950
22	Ham İpek İpliği Üretim Tesisi	60.000 Kg/yıl yaş koza, tek vardiya	1.006.567	173.8550	1.180.417
23	Elektrik Motorları Üretim Tesisi	77.000 a/y, 2-10 PS arası motor, tek var.	5.248.469	2.423.469	7.671.938
24	Çimentolu Sunta ve Prefabrik Yapı Elemanları	30 bin m ² /y çimentolu sunta, 9500 pano/y	10.383.333	1.316.667	11.700.000
25	Akümülatör Üretim Tesisi	100.000 adet/yıl	723.186	109.822	833.008
26	Kıl İpliği ve Tela Üretim Tesisi	200 ton/yıl kıl ipliği ve tela, 2 vardiya	385.5514	51.428	431.942
27	Meşrubat ve Meyve Suyu Tesisi	111.240.000 şişe/yıl kola,gazoz, m.suyu	1.428.233	496.775	1.925.008
28	LPG Dolum Tesisi	5000 ton/yıl	511.033	157.550	668.583
29	Su Şişeleme Tesisi	10.000 şişe/yıl, 24.000.000 lt/yıl	757.532	167.862	925.394
30	Pamuk İpliği Üretim Tesisi	3.024.000 kg/yıl	20.168.724	109.739	20.278.463
31	Teneke Kutu Üretim Tesisi	650.000 adet/yıl	120.067	5.433	125.500
32	Nişasta ve Glikoz Üretim Tesisi	15.875 ton/yıl Nişasta, 1.425 ton/yıl Mısır özü 1.500 ton/yıl Glüten 1.750 ton/yıl Kabuk 1.750 ton/yıl Gris, Üç vardiya	44.040.767	755.395	4.796.162
33	Etanol Üretim Tesisi	150 milyon litre/yıl Etanol 92.000 ton/yıl Hayvan Yemi 110.000 ton/yıl CO ₂	133.844.125	295.683	134.139.808
34	Pamuklu Dokuma Tesisi	7.9 milyon m/yıl Çarşaflık 7.6 milyon m/yıl Gabardin, Tek Vardiya	12.364.508	1.064.748	13.429.256
35	Çırçır Tesisi (İki Alternatifli)	2'li Saw-Gin ile Üretim:10.800 t/y Lif Pamuk 120 Adet Roller-Gin Makinalı:8.800 t/y Lif Pamuk	3.103.117 2.323.741	110.312 74.340	3.213.429 2.398.081
36	Pamuk İpliği Üretimi (İki Alternatifli)	6.700 ton/yıl Karde Ring İpliği 7.800 ton/yıl Open End İpliği, Üç Vardiya	26.186.091 21.785.372	3.789.928 4.593.525	29.976.019 26.378.897
37	Güneş Kolektörü Üretim Tesisi	6.000 adet (9bin m ²) Düz toplayıcı 3.000 adet/yıl Toplama Tankı	251.079	36.690	287.769
38	Damızlık Süt Sığırcılığı	1.Yıl 300, 5. Yıl 500 Baş Gebe Düve	2.158.454	110.895	2.269.349

6. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bölgeler ve iller arasındaki ekonomik ve sosyal alanda görülen dengesizlikleri gidermek amacıyla devlet tarafından çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bu politikaların başında farklı illere farklı yatırım teşviklerinin uygulanması gelmektedir. Devlet, ekonomik ve sosyal yönden gerice kalmış yörelere farklı yatırım teşviklerini uygulayarak bu bölgeler/iller arasındaki gelişmişlik farkını gidermeye çalışmaktadır (yatırım indirimi, gümrük muafiyeti, teşvik primi, katma değer vergisi erteleme, uzun vadeli ve düşük faizli kredi, vergi muafiyetleri vb.) .

Bununla birlikte, geri kalmışlık sorununu il düzeyinde ele almaya yönelik ve dolaylı olarak il olma yarışına da katkıda bulunan, Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) politikalarının başarısızlığı ortaya çıkmış, kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli yöreler Türkiye yüzölçümünün çok büyük bir parçasını kaplar olmuştur.

Şırnak yöresinin ekonomik ve sosyal koşulları dikkate alınarak yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler sonucunda, mevcut ekonomik ve sosyal dengesizliklere çözüm getirme çalışmaları kapsamında kısa ve orta dönemde yapılabilirliği olası görülen, yeni istihdam alanları yaratabilecek yatırım konusu önerileri sunulmuştur. Yatırım önerilerinin gerçekleşme oranı, ilin altyapı yatırımlarının bir an önce tamamlanmasına ve potansiyel yatırımcıların Şırnak ili ve yöresine yatırım yapmaya yönelmesine bağlıdır.

Bir ülkede ekonomik gelişmenin en önemli şartlarından biri yatırımların rasyonel bir şekilde en verimli alanlara yapılmasıdır. Üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanımı en uygun zamanda gerekli olan yatırımların yapılması ile gerçekleşir. Ülkelerin kalkınmasındaki temel faktörlerden biri de tasarrufların başka bir ifadeyle finansal kaynakların kârlı ve verimli alanlara tahsis edilmesidir.

Bu anlamda yatırım projelerinin değerlendirilmesinde uygun yatırım alanları araştırmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Uygun yatırım alanları araştırması; ilin/ilçenin veya bölgenin kısa ve uzun dönemde beklenen gelişmeleri de dikkate alınarak önerilebilecek yatırım konuları ile bunların olası kuruluş yerlerini tespit etmeye yönelik çalışmaları kapsamaktadır.

Bu çalışmaları yönlendiren birincil amaç, yöre kalkınmasına katkıda bulunacak, yöre kaynakları ile uyumlu ve pazarlama olanağı yüksek yatırım alanlarının belirlenmesidir.

Uygun yatırım alanları araştırmasının temel inceleme alanı ise ***“kuruluş yeri faktörleri”*** analizidir. Kuruluş yeri faktörleri, belirli bir üretim biriminin belirli bir coğrafi konuma yerleştirilmesi halinde, söz konusu üretim biriminin maliyeti, satış hasılatı ve sermaye yapısı

üzerinde etkili olan tüm konumsal özellikleri kapsar. Başka bir ifadeyle, kuruluş yerinin seçimi genellikle işletme giderlerinin en düşük, işletme gelirlerinin en yüksek olduğu yerin belirlenmesi sürecini içerir.

Yatırım projesinde belirlenecek kuruluş yeri, işletmenin amaçlarına ulaşması için gerekli koşulları gerçekleştirebilecek özellikleri taşımalıdır. Bu amaçla, kuruluş yerinin belirlenme sürecinde üç ekonomik unsur (produktivite-verimlilik; iktisadîlik- ekonomik olma; kârlılık-rantabilite) göz önünde bulundurulmalıdır.

Kuruluş yeri seçimine ilişkin verilecek bir karar, tesisin faaliyeti süresince değiştirilmesi zor ve çoğu zaman mümkün olmayan, değiştirilmesi mümkün olduğunda ise çok yüksek maliyetlere katlanması gereken bir karardır. Kuruluş yeri kararının bu özelliği, ciddi ve isabetli araştırmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, kuruluş yeri seçimine etki eden faktörleri çok iyi bir şekilde tespit etmek ve bu faktörlerin kuruluş yeri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- T.C. Şırnak Valiliği, Brifing Raporu (1998)
- Şırnak İl Planlama Müdürlüğü Raporu (1997)
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Tarımsal Yapı 1995*.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Tarımsal Yapı (Ücret, Fiyat, Değer) 1996*.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *1990 Genel Nüfus Sayımı "Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri"*.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı 1992*.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *31.12.1996 Tarihli İdari Bölünüşe Göre İl ve İlçelerin Nüfus Tahminleri*, 1997.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *İller İtibariyle GSYİH, 1987-1996*, Ekim 1997.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *1994 Hane Halkı Gelir Dağılımı Anketi Sonuçları*, Eylül 1997.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, *Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1996*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Müsteşarlığı, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması 1996*.
- T.C. Turizm Bakanlığı, *Turizm İstatistikleri*, 1997
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Müsteşarlığı, *İller İtibariyle Çeşitli Göstergeler 1996*.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, *İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler*, Kasım 1997.
- TEDAŞ, *Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri*, 1996, 1995.
- Yörük Sedat, *Yatırımlarda Devlet Yardımları*, T.C. Hazine Müsteşarlığı, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü.
- T. Bankalar Birliği, *Bankalarımız 1995, 1996*.